



# **Wyniki Standardowe 2021 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN**

**Część II. Analiza Wyników Standardowych**

**WARSZAWA 2023**



# **Wyniki Standardowe 2021 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN**

## **Część II. Analiza Wyników Standardowych**

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr            Monika Juchniewicz  
                 Aleksandra Zagaja

**Warszawa 2023**

Redakcja techniczna  
*Monika Furmaniak*

Projekt okładki  
*Dział Wydawnictw*

**ISBN 978-83-7658-934-3 (pdf)**

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej  
- Państwowy Instytut Badawczy  
Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych  
00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20  
Tel.: +48 (22) 505 45 82  
E-mail: [portal@fadn.pl](mailto:portal@fadn.pl)  
Internet: [www.fadn.pl](http://www.fadn.pl); [www.polskifadn.eu](http://www.polskifadn.eu)

## Spis treści

<b>Uwagi wstępne .....</b>	<b>7</b>
<b>1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN.....</b>	<b>8</b>
<b>2. Analiza Wyników Standardowych.....</b>	<b>9</b>
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	9
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	9
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych.....	12
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej .....	33
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej ..	36
<b>Wnioski .....</b>	<b>54</b>

## Spis wykresów

Wykres 2.1-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN .....	8
Wykres 2.1-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych .....	9
Wykres 2.1-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	10
Wykres 2.1-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU) .....	11
Wykres 2.1-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych ...	11
Wykres 2.1-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych .....	12
Wykres 2.1-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych .....	13
Wykres 2.1-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych .....	14
Wykres 2.1-8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 2.1-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 2.1-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych .....	17
Wykres 2.1-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych .....	17
Wykres 2.1-12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 2.1-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych .....	19
Wykres 2.1-15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych .....	20
Wykres 2.1-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych .....	21
Wykres 2.1-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych .....	21
Wykres 2.1-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	22
Wykres 2.1-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych ...	23
Wykres 2.1-20	Koszty bezpośrednio produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych .....	23
Wykres 2.1-21	Koszty bezpośrednio produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych .....	24
Wykres 2.1-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych .....	25
Wykres 2.1-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	26
Wykres 2.1-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych.....	27
Wykres 2.1-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-27	Struktura aktywów według typów rolniczych .....	29
Wykres 2.1-28	Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych.....	30
Wykres 2.1-29	Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych.....	31
Wykres 2.1-30	Struktura pasywów według typów rolniczych .....	31
Wykres 2.1-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych.....	32
Wykres 2.2-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 2.2-2	Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU).....	34
Wykres 2.2-3	Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU) .....	34
Wykres 2.2-4	Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 2.2-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 2.2-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej .....	37

Wykres 2.2-7	Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej .....	38
Wykres 2.2-8	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej .....	38
Wykres 2.2-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej .....	39
Wykres 2.2-10	Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej .....	40
Wykres 2.2-11	Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej .....	41
Wykres 2.2-12	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej .....	42
Wykres 2.2-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej .....	42
Wykres 2.2-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej .....	43
Wykres 2.2-15	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej .....	43
Wykres 2.2-16	Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej .....	44
Wykres 2.2-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej .....	45
Wykres 2.2-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej .....	45
Wykres 2.2-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej .....	46
Wykres 2.2-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej .....	47
Wykres 2.2-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej .....	47
Wykres 2.2-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej .....	48
Wykres 2.2-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej .....	49
Wykres 2.2-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej .....	50
Wykres 2.2-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej .....	50
Wykres 2.2-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej .....	51
Wykres 2.2-27	Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej .....	51
Wykres 2.2-28	Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej .....	52
Wykres 2.2-29	Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej .....	53
Wykres 2.2-30	Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej .....	53
Wykres 2.2-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej .....	54

## Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
DzRGr	- Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego.
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
GR	- gospodarstwo rolne.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
ONW	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas (LFA)).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WDN	- Wartość dodana netto.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRGR	- Zakład Rachunkowości Gospodarstw Rolnych

## Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych<sup>1</sup>.

Przedmiotem opracowania jest analiza graficzno-tabelaryczna z podstawowym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów, opisujących wyniki uzyskane przez indywidualne certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN) w roku 2021. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w Polsce<sup>2</sup>, w analizowanym roku obejmowało 749 305 gospodarstw. Wśród nich znalazły się gospodarstwa stosujące system produkcji ekologicznej. Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2013”<sup>3</sup>, stanowiła co najmniej 4 000 euro Standardowej Produkcji (SO).

Głównym celem analizy jest ocena wybranych czynników kształtujących dochody gospodarstw ekologicznych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN w 2021 r. W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstw, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6). W związku z tym, że w Polsce typ rolniczy: zwierzęta ziarnożerne obejmuje m.in. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie trzody chlewnej oraz drobiu w znacznym stopniu różniące się skalą produkcji, od 2013 roku dane z tego typu prezentowane są w dwóch odrębnych podtypach: trzoda chlewna i drób. Ponadto od roku 2013 wyniki prezentowane dla gospodarstw ekologicznych dotyczą obiektów stosujących wyłącznie ekologiczne metody produkcji. Pozwala to na przedstawienie rzeczywistej sytuacji ekonomicznej gospodarstw w 100% ekologicznych oraz umożliwia odniesienie do wyników gospodarstw konwencjonalnych. Zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej<sup>4</sup> w gospodarstwach ekologicznych dopuszcza się współistnienie produkcji metodami ekologicznymi i konwencjonalnymi. Wyniki rachunkowe takich gospodarstw z mieszanym systemem produkcji obrazują jednak wyłącznie ich poziom produkcyjno-ekonomiczny i nie należy ich traktować jako wynik gospodarstw ekologicznych.

---

<sup>1</sup> Juchniewicz M., Zagaja A: Wyniki Standardowe 2021 uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Część I. Wyniki Standardowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2023.

<sup>2</sup> Floriańczyk Z., Osuch D., Bocian M., Cholewa I., Malanowska B.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2019, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2018.

<sup>3</sup> Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2013” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały omówione w publikacji: Bocian M; Cholewa I.; Tarasiuk R.; Współczynniki Standardowej Produkcji „2013” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2017

<sup>4</sup> Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych (Dz. Urz. UE L 189 z 20.07.2007, z późn. zm.).

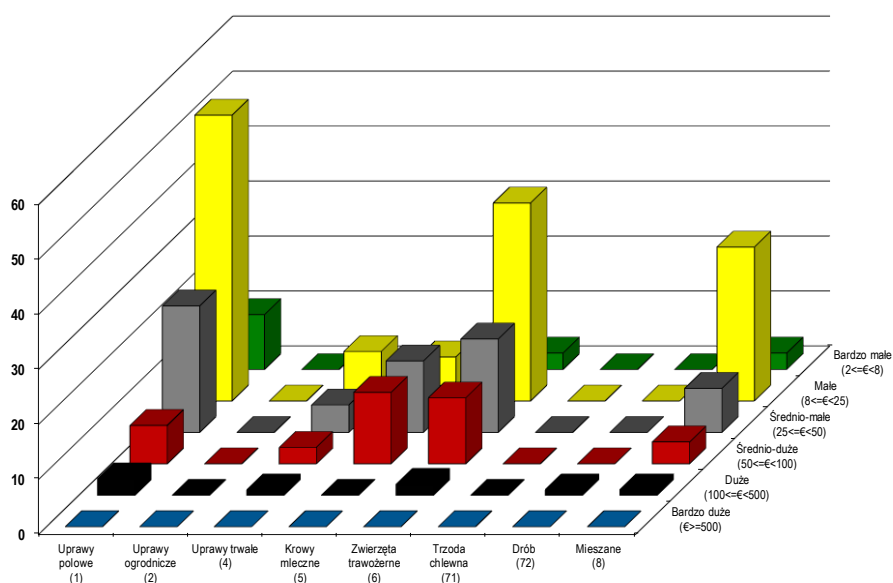


## 1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw ekologicznych znajdujących się w próbie Polskiego FADN, dokonanej według dwóch klasyfikacji zdefiniowanych Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych<sup>5</sup>: wielkości ekonomicznej<sup>6</sup> i typu rolniczego.

W 2021 roku w zbiorze indywidualnych gospodarstw rolnych znalazły się 262 gospodarstwa posiadające certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej. Gospodarstwa te reprezentowane były przez sześć typów rolniczych: polowy, uprawy trwałe, krowy mleczne, zwierzęta trawożerne, mieszany oraz drób. Najbardziej liczną grupę stanowiły gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych (36% gospodarstw) oraz gospodarstwa w typie zwierzęta trawożerne (27% gospodarstw). W przypadku rozkładu gospodarstw w klasach wielkości ekonomicznej dominowały gospodarstwa małe i średnio-małe (76% podmiotów) (patrz: Wykres 2.1-1).

**Wykres 2.1-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN**



<sup>5</sup> Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) nr 1198/2014 z dnia 1 sierpnia 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Rady (WE) nr 1217/2009 ustanawiające sieć zbierania danych rachunkowych o dochodach i działalności gospodarczej gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej oraz Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2015/220 z dnia 3 lutego 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1217/2009 ustanawiającego sieć zbierania danych rachunkowych o dochodach i działalności gospodarczej gospodarstw rolnych w Unii Europejskiej z późn.zm.

<sup>6</sup> Uwaga: W tekście opracowania rozmiary wielkości ekonomicznej wyrażane są w euro, natomiast dla uproszczenia zapisu na wszystkich wykresach rozmiary prezentowane są w tysiącach euro.

## 2. Analiza Wyników Standardowych

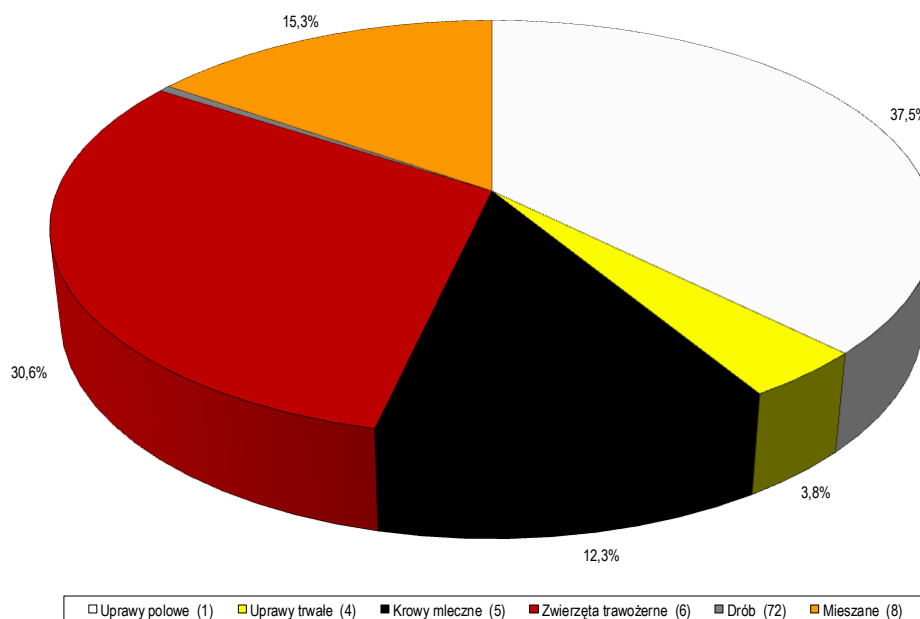
Analizę Wyników Standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów ziemi, wielkość pogłowa zwierząt, nakłady pracy oraz wartość Standardowej Produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Opracowanie wykonano dla grup gospodarstw utworzonych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej. Przedstawione na wykresach kołowych dane strukturalne dotyczą certyfikowanych gospodarstw ekologicznych, prowadzących produkcję w 2021 roku wyłącznie ekologicznymi metodami. W części opisującej parametry wynikowe nie opublikowano danych dla gospodarstw specjalizujących się w chowie drobiu oraz dla gospodarstw o klasie wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro SO. Wynika to z obowiązujących zasad upowszechniania danych FADN (grupy liczące co najmniej 15 gospodarstw).

### 2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

#### 2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

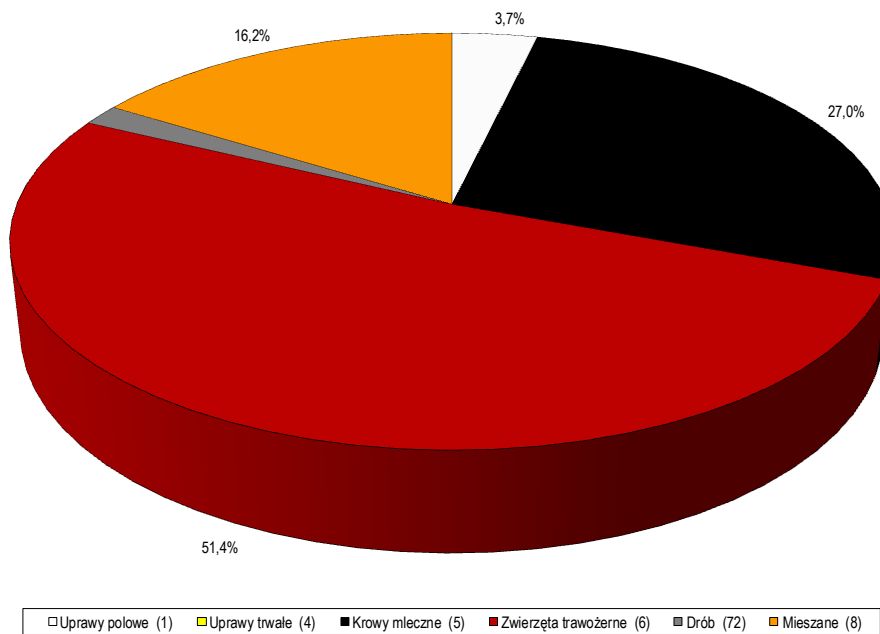
W próbie Polskiego FADN w 2021 roku w gospodarstwach ekologicznych sklasyfikowanych według typów rolniczych największy obszar użytków rolnych znajdował się w posiadaniu gospodarstw polowych oraz gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (odpowiednio 37,5% i 30,6%), a najmniejszy w gospodarstwach z uprawami trwałymi (3,8%) (patrz: Wykres 2.1-1).

**Wykres 2.1-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych**



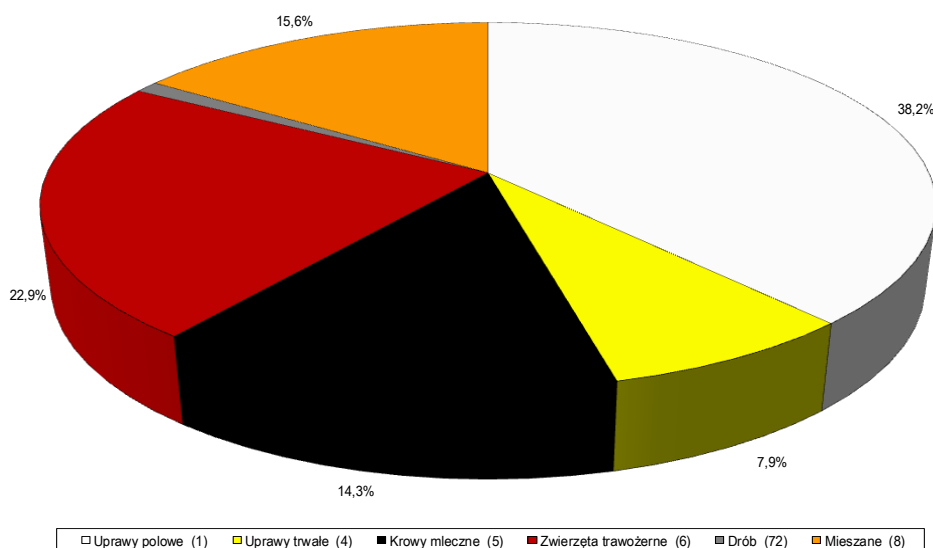
Rozpatrując rozkład pogłowia zwierząt (w jednostkach przeliczeniowych LU) należy zauważyć, że 51,4% pogłowia zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-2). Natomiast najmniejsza liczba zwierząt wystąpiła w gospodarstwach z uprawami polowymi (3,7%).

**Wykres 2.1-2 Pogłowia zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)**



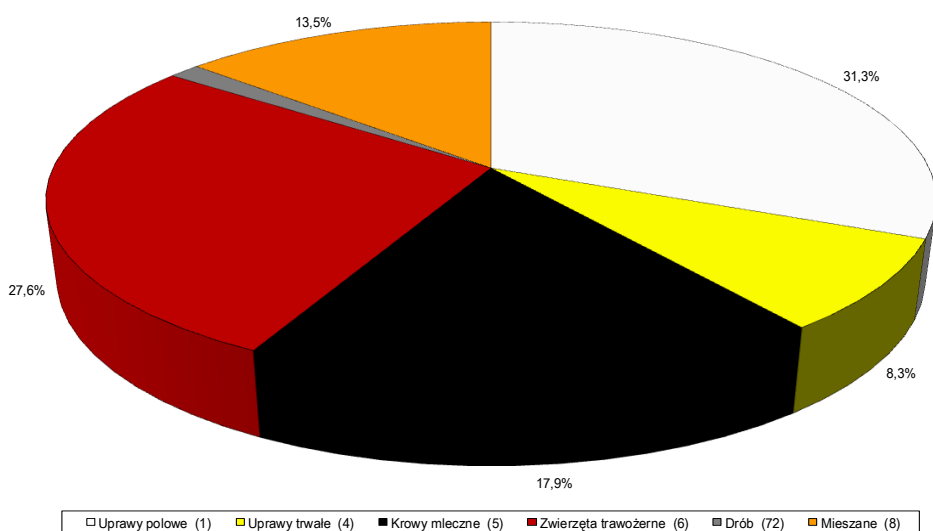
Większość nakładów pracy wyrażonych w AWU angażowały gospodarstwa, których było najwięcej, tj. z uprawami polowymi (38,2%) oraz prowadzące chów zwierząt trawożernych (22,9%). Około 16% nakładów absorbowały gospodarstwa z produkcją mieszaną i 14,3% z produkcją mleka (patrz: Wykres 2.1-3). Zaledwie 8% całości nakładów pracy poniesionych było w 18 gospodarstwach typu uprawy trwałe.

**Wykres 2.1-3 Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)**



Spośród prezentowanych typów rolniczych w tworzeniu Standardowej Produkcji (SO) dominowały trzy z nich, tj. uprawy polowe, krowy mleczne i zwierzęta trawożerne. Łącznie wytworzyły one prawie 77% wartości SO. Udział typu mieszanego w tworzeniu SO wynosił 13,5%, a upraw trwałych 8,3% (patrz: Wykres 2.1-4).

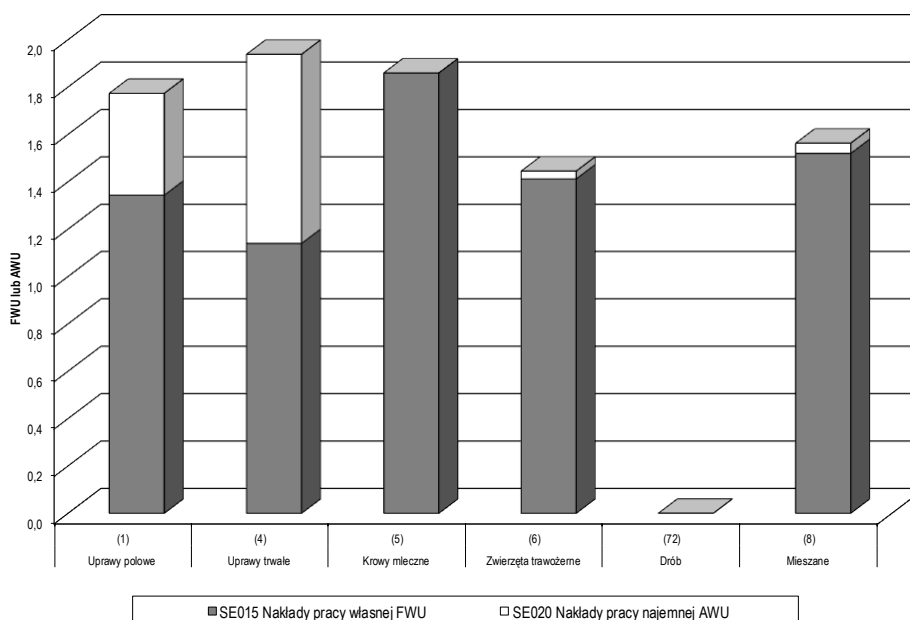
**Wykres 2.1-4 Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych według typów rolniczych**



## 2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według typów rolniczych

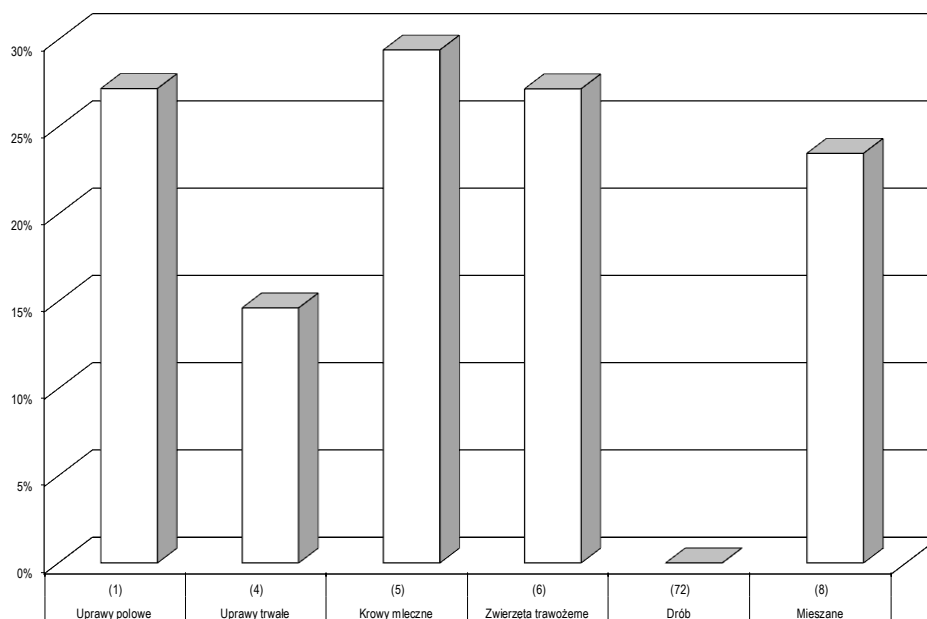
Średnie nakłady pracy w poszczególnych typach rolniczych wahały się od 1,4 do 1,9 jednostek przeliczeniowej pracy (AWU). Najwyższe nakłady poniesiono w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych i produkcji mleka krowiego – około 1,9 AWU. W gospodarstwach specjalizujących w uprawach polowych poziom nakładów pracy był na poziomie 1,8 AWU. W typie mieszanym i zwierzęta trawożerne zanotowano odpowiednio 1,6 i 1,4 AWU. Z najmniej siły roboczej korzystano głównie w gospodarstwach z uprawami polowymi i trwałymi, w których stanowiła ona odpowiednio 24 i 41% łącznych nakładów pracy (patrz: Wykres 2.1-5). W znikomym stopniu korzystano z pracy najemnej w pozostałych typach rolniczych.

**Wykres 2.1-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych**



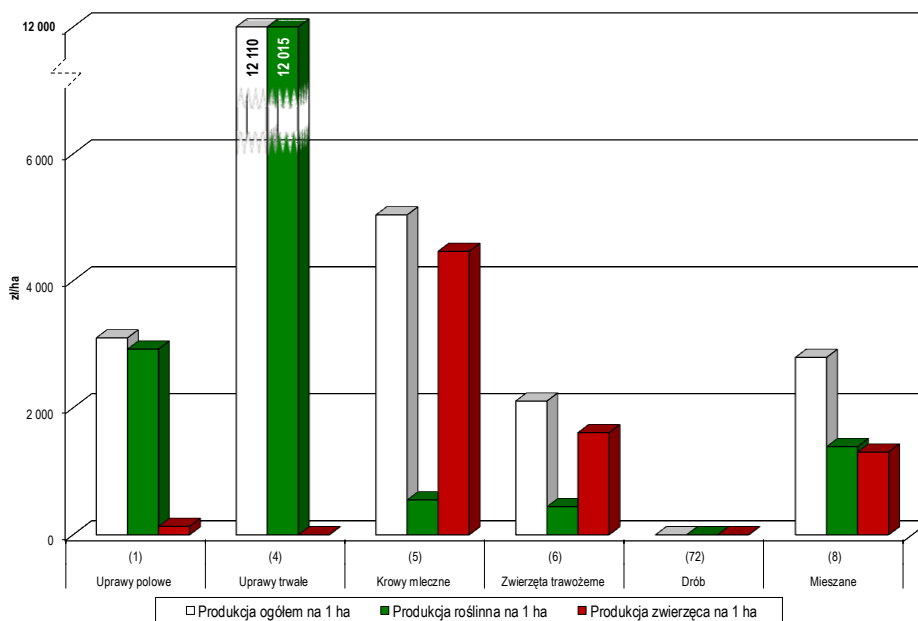
W strukturze własnościowej użytków rolnych przeważała ziemia własna. Grunty dodzierżawione stanowiły od 15 do 29% całkowitych użytków rolnych. Największy ich udział był w gospodarstwach z krowami mlecznymi, a najmniejszy w gospodarstwach z uprawami trwałymi (patrz: Wykres 2.1-6).

**Wykres 2.1-6**      **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych**



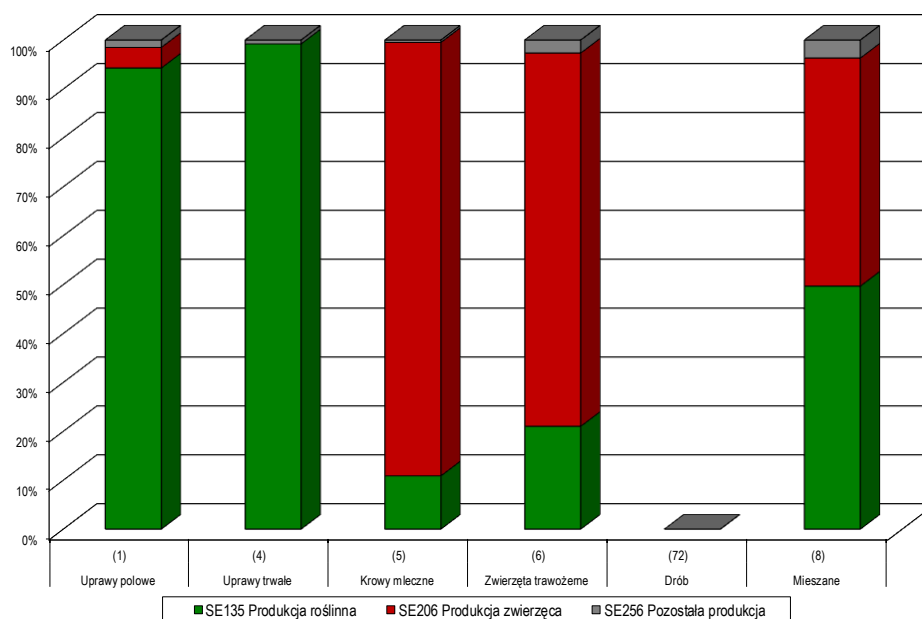
W populacji gospodarstw ekologicznych Polskiego FADN w roku 2021 najwyższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach trwałych, w których realizowano prawie wyłącznie produkcję roślinną. Jej poziom w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (UR) był niemal identyczny jak poziom produkcji ogółem i wynosił 12 110 zł (patrz: Wykres 2.1-7). Podobnie w gospodarstwach z uprawami polowymi produkcja roślinna była głównym składnikiem produkcji ogółem i wynosiła 2 925 zł/ha. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt w produkcji ogółem dominowała produkcja zwierzęca, ale obydwie typy różniły się co do wartości wytworzonej produkcji. W typie krowy mleczne produkcja ogółem na 1 ha UR wynosiła 5 038 zł, a zwierzęca 4 465 zł. Natomiast w typie zwierzęta trawożerne uzyskano produkcję ogółem na poziomie 2 106 zł/ha (poziom najniższy spośród wszystkich typów rolniczych). Z kolei produkcja zwierzęca (1 608 zł/ha UR) w tym typie była prawie 3-krotnie niższa niż w gospodarstwach mlecznych. W gospodarstwach z produkcją mieszaną produkcja roślinna i zwierzęca były na porównywalnym poziomie.

**Wykres 2.1-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych**



Struktura produkcji ogółem wynika ze specjalizacji. W działalności gospodarstw z uprawami trwałymi produkcja roślinna stanowiła 99% wartości produkcji ogółem, a w polowych 94%. W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt produkcja ogółem zdominowana była przez produkcję zwierzęcą; w typie krowy mleczne w 89%, a w typie zwierzęta trawozerne w 76%. Natomiast w gospodarstwach mieszanych udział produkcji roślinnej był tylko o 3 p.p. wyższy niż udział produkcji zwierzęcej. Udział produkcji pozostałej zawierał się w przedziale od 0,5 do 3,7%. Najniższym udziałem tej produkcji charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie krów mlecznych oraz gospodarstwa z uprawami trwałymi (odpowiednio 0,5 i 0,8%). Produkcja tego rodzaju miała marginalny udział w większości analizowanych gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-8).

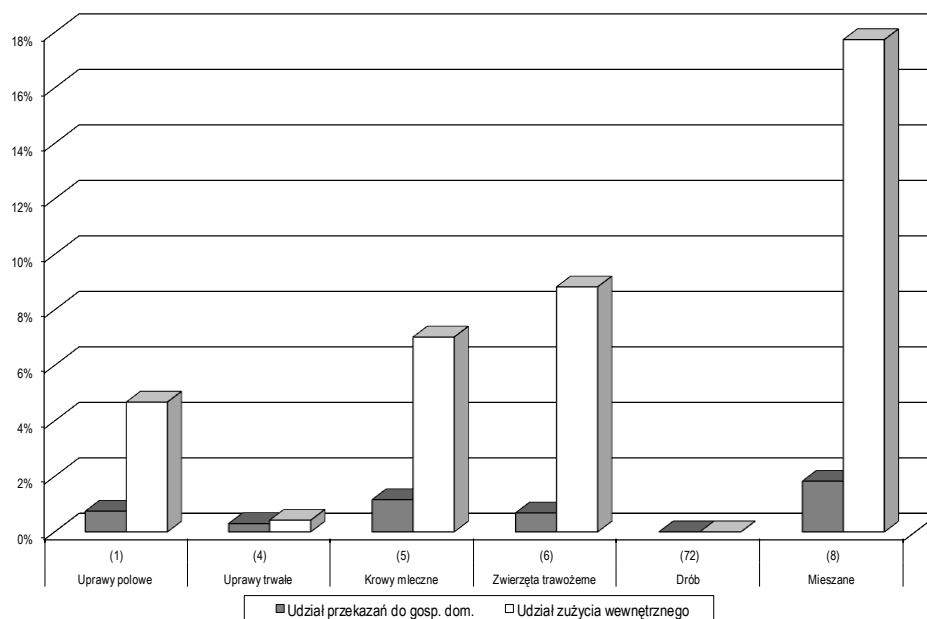
<sup>7</sup> Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrachunkowych, pozostałe produkty i przychody.

**Wykres 2.1-8 Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**

Część wytworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych przekazywana jest w gospodarstwie rolnym do działalności operacyjnej oraz na potrzeby rodziny. Materiały do produkcji często pochodzą z własnego gospodarstwa, zwłaszcza nasiona i pasze dla zwierząt. Największym poziomem zużycia wewnętrznego tj. 18% wartości produkcji wytworzonej w gospodarstwie charakteryzowały się podmioty z produkcją mieszaną. Na potrzeby gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych wykorzystano 9% wytworzonej produkcji, a na potrzeby gospodarstw mlecznych 7%. W gospodarstwach polowych zużyto 5% własnych produktów. Specyfika gospodarstw z uprawami trwałymi wymaga na ogół pozyskania materiałów do produkcji z zewnątrz gospodarstwa, stąd wielkość zużycia stanowi niewielki ułamek procenta, podobnie jak przekazywane produkty z własnego gospodarstwa na potrzeby rodziny. Największy udział przekazywanych produktów był w gospodarstwach mieszanych, w których wynosił 1,8% wartości wytworzonej produkcji (patrz: Wykres 2.1-9).

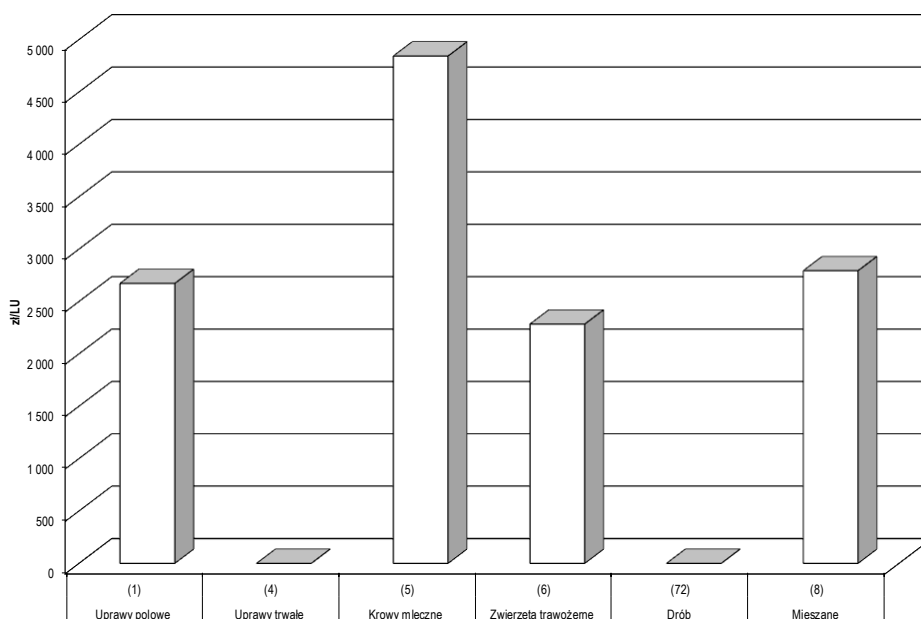


**Wykres 2.1-9**      **Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**



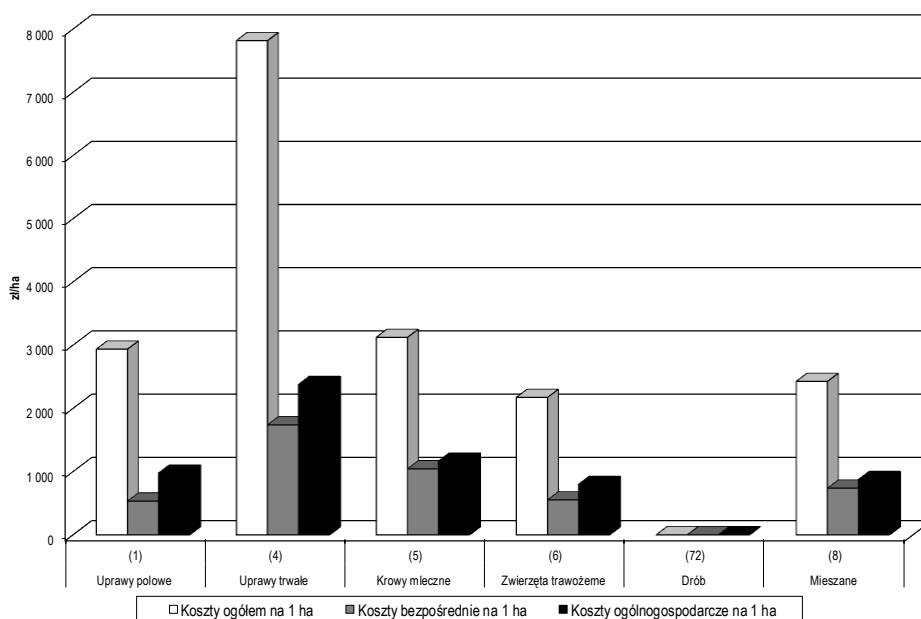
Wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 LU związana jest ze specyfiką poszczególnych typów rolniczych (patrz: Wykres 2.1-10). W gospodarstwach z dużym udziałem produkcji zwierzęcej (typy 5 - 8), najwyższą produktywnością charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie krów mlecznych (4 842 zł/LU), a najniższą w chowie zwierząt trawożernych (2 283 zł/LU). Zróżnicowanie produktywności zwierząt w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji roślinnej (typy 1) ze względu na niskie pogłowie zwierząt lub jego brak nie ma charakteru prawidłowości.

**Wykres 2.1-10 Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według typów rolniczych**



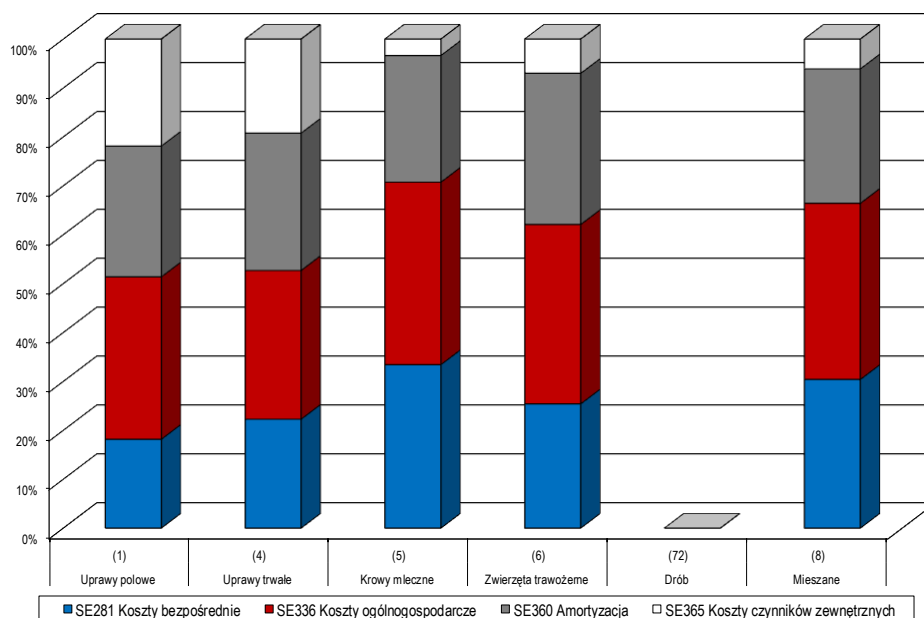
Intensywność produkcji mierzona wartością kosztów w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych koresponduje z produktywnością ziemi (patrz: Wykres 2.1-11). Najwyższą intensywność produkcji odnotowano w gospodarstwach z uprawami trwałymi (7 815 zł). Z kolei najniższe koszty na 1 ha użytków rolnych poniesiono w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt trawozernych (2 172 zł).

**Wykres 2.1-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych**



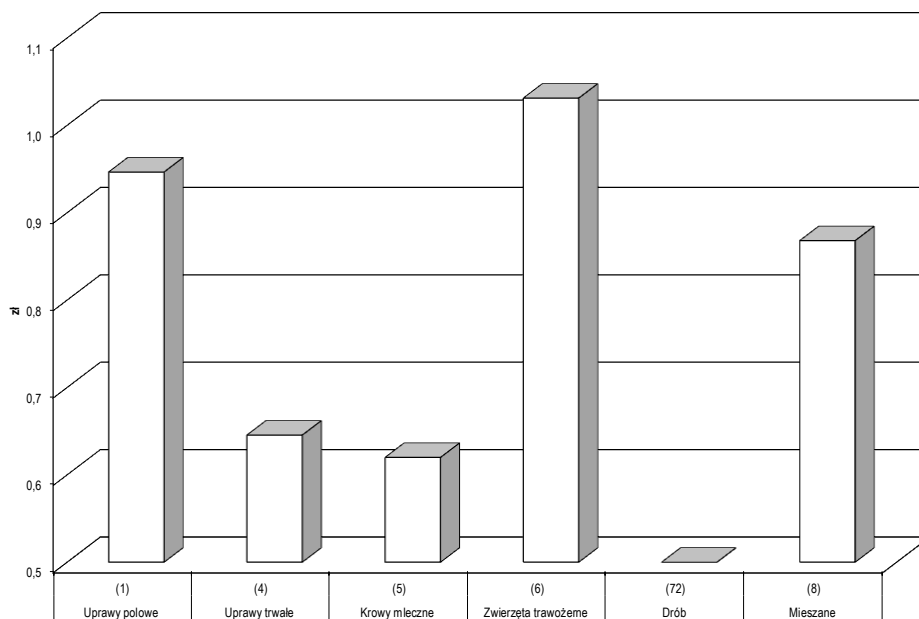
Poziom poszczególnych składników kosztów odzwierciedlony jest w strukturze kosztów ogółem. Najniższy udział kosztów bezpośrednich (18%) zaznaczył się w typie uprawy polowe, a najwyższy w typie krowy mleczne (33%). Na tle innych składników kosztów w gospodarstwach ekologicznych wyróżniały się koszty ogólnogospodarcze, których udział w kosztach ogółem wahał się od 30% w gospodarstwach z uprawami trwałymi do 37% w typach rolniczych takich jak krowy mleczne i zwierzęta trawożerne. Z kolei koszty amortyzacji stanowiły od około 26 do 31%. W gospodarstwach z produkcją polową i z produkcją owoców znaczny był udział kosztów czynników zewnętrznych - odpowiednio 22 i 19% kosztów ogółem. Wynika to ze znacznej wartości kosztów wynagrodzenia w tych gospodarstwach w porównaniu do pozostałych typów rolniczych (patrz: Wykres 2.1-12).

**Wykres 2.1-12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych**



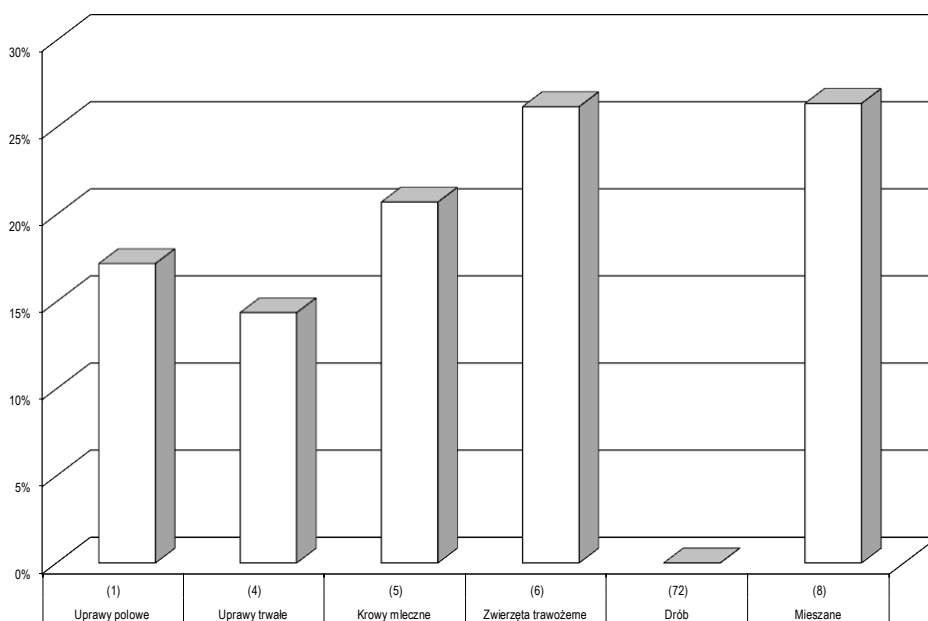
Efektywność produkcji (bez dopłat) charakteryzuje koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem (patrz: Wykres 2.1-13). W roku 2021 najniższą efektywnością charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych. Koszty produkcji w tej grupie gospodarstw wyniosły 1,03 zł na jednostkę wartości produkcji. Najkorzystniejszą relację kosztów do produkcji osiągnęły gospodarstwa z krowami mlecznymi - 0,62 zł. W przypadku pozostałych typów rolniczych na wytworzenie 1 zł produkcji ogółem trzeba było zaangażować od 0,65 do 0,95 zł.

**Wykres 2.1-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych**



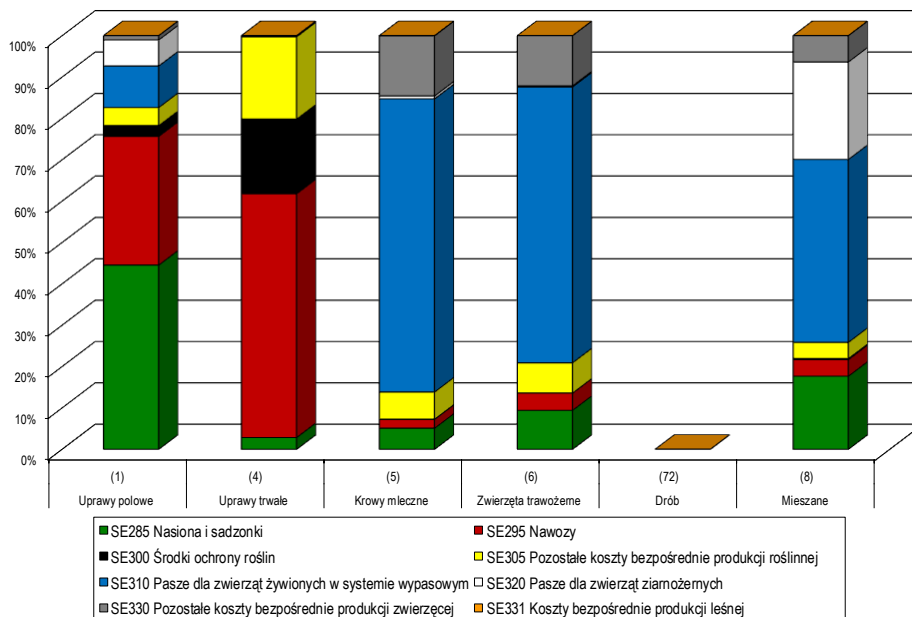
Udział kosztów bezpośrednich w wartości produkcji gospodarstw ekologicznych wahał się od 14 do 26%. Najmniejszy odnotowano w gospodarstwach z uprawami trwałymi, a największy w typie mieszanym i w gospodarstwach ze zwierzętami trawożernymi (patrz: Wykres 2.1-14).

**Wykres 2.1-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych**



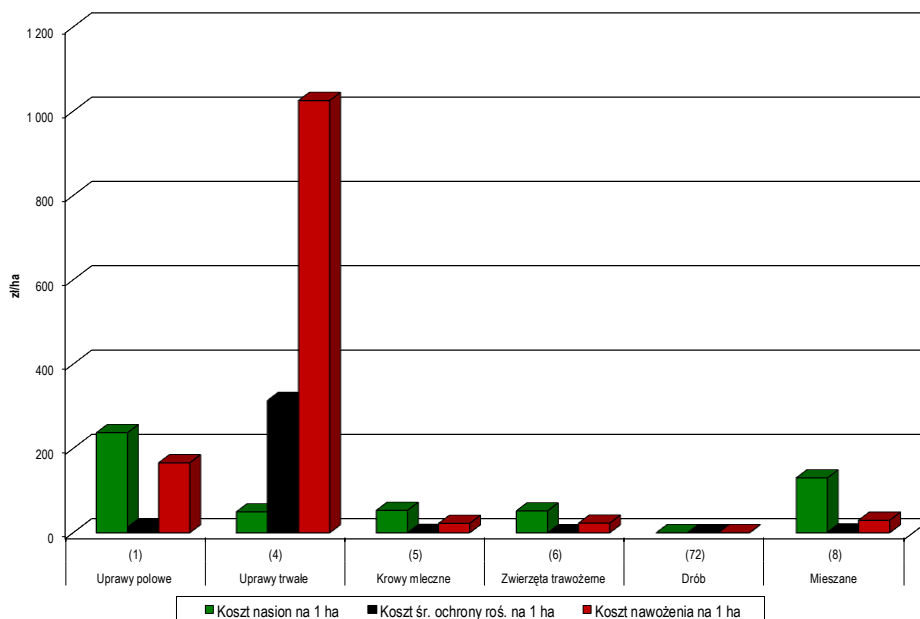
Jak wskazuje Wykres 2.15 w gospodarstwach nastawionych na produkcję zwierzęcą (typ 5, 6, 72), jak i w gospodarstwach mieszanych wśród kosztów bezpośrednich dominującą pozycję stanowiły koszty pasz. W gospodarstwach w typie rolniczym uprawy polowe najwyższy udział w kosztach bezpośrednich miały nasiona (45%), w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych nawozy (59%), środki ochrony roślin (18%) oraz pozostałe koszty do produkcji roślinnej (20%). Do pozostałych kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej zaliczane są m.in. opakowania jednorazowe, sznurek do wspierania pędów, podłoża dla grzybów i roślin szklarniowych, komponenty i materiały do przerobu uszlachetniającego.

**Wykres 2.1-15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych**



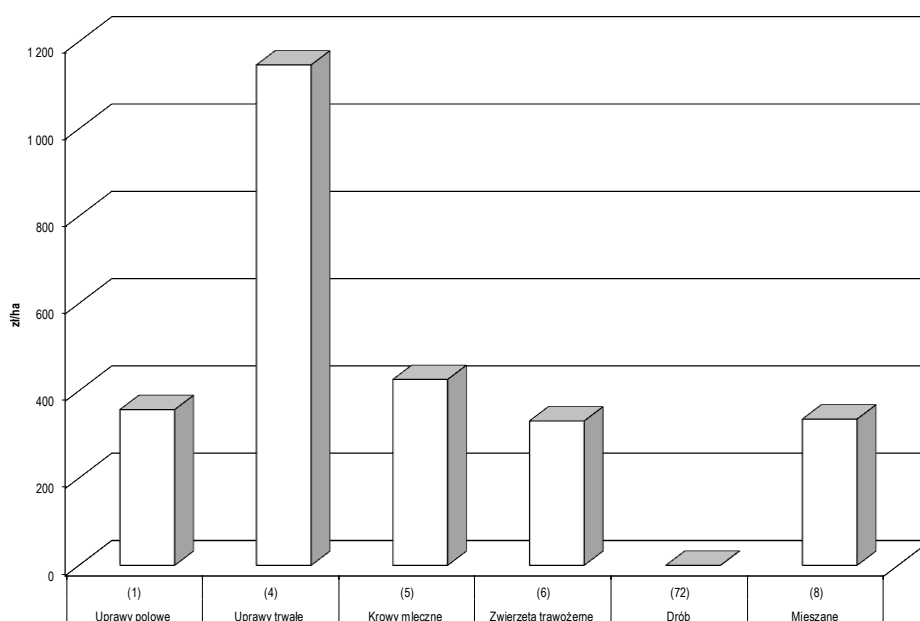
○ wydajności produkcji, zwłaszcza roślinnej, decydują w dużym stopniu nakłady zastosowanych środków plonotwórczych. Gospodarstwa ekologiczne występujące w systemie rachunkowości Polskiego FADN charakteryzuje niski poziom zużycia nawozów i środków ochrony roślin. Przekłada się to na niskie obciążenie kosztami ich zużycia w przeliczeniu na hektar użytków rolnych (patrz: Wykres 2.1-16). Jedynie w typie uprawy trwałe koszt nawożenia był stosunkowo wysoki i wynosił 1 026 zł. W pozostałych typach rolniczych wspomniany koszt na 1 ha UR wahał się od 22 do 166 zł. W gospodarstwach prowadzących produkcję zwierzęcą (typ mieszany, krowy mleczne i zwierzęta trawożerne) wykorzystywane są zapewne zasoby nawozów naturalnych, pochodzących od własnych zwierząt, co sprzyja dążeniu do zrównoważenia produkcji, obniżenia kosztów, poprawy jakości gleby. Podobnie jak w przypadku nawożenia, koszt ochrony roślin był zauważalny w strukturze kosztów tylko w uprawach trwałych i wynosił 314 zł/ha.

**Wykres 2.1-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych**



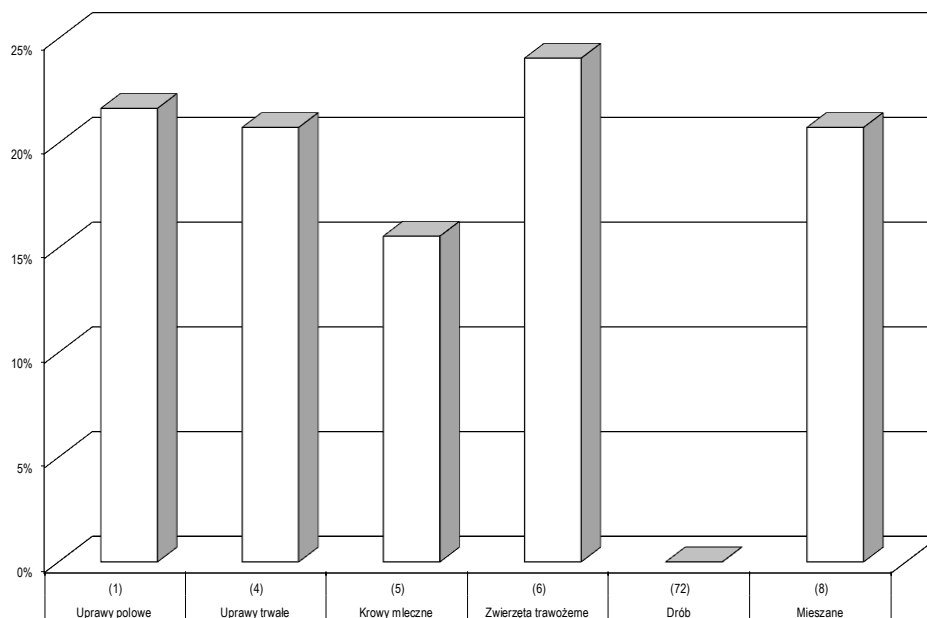
Wykres 2.1-17 ilustruje koszt energii poniesiony na jednostkę powierzchni użytków rolnych. Pojęcie energii obejmuje w tym wypadku energię elektryczną i paliwa. Koszty te były dość wyrównane w trzech typach rolniczych, tj. w uprawach polowych, zwierzętach trawożernych oraz w typie mieszanym i wynosiły 331 - 357 zł/ha UR. W chowie krów mlecznych ukształtowały się na poziomie 426 zł/ha, a najwyższą wartość, czyli 1 146 zł/ha, odnotowano w gospodarstwach z uprawami trwałymi.

**Wykres 2.1-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według typów rolniczych**



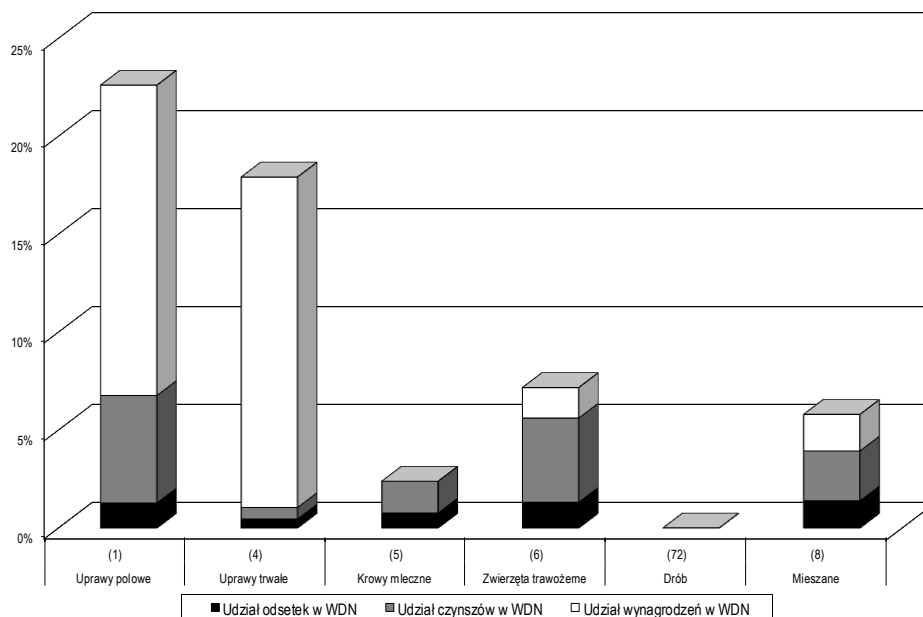
W 2021 roku udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wahał się od 16 do 24%. Najwyższy udział dotyczył typu zwierzęta trawożerne, a najniższy gospodarstw mlecznych (patrz: Wykres 2.1-18).

**Wykres 2.1-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych**



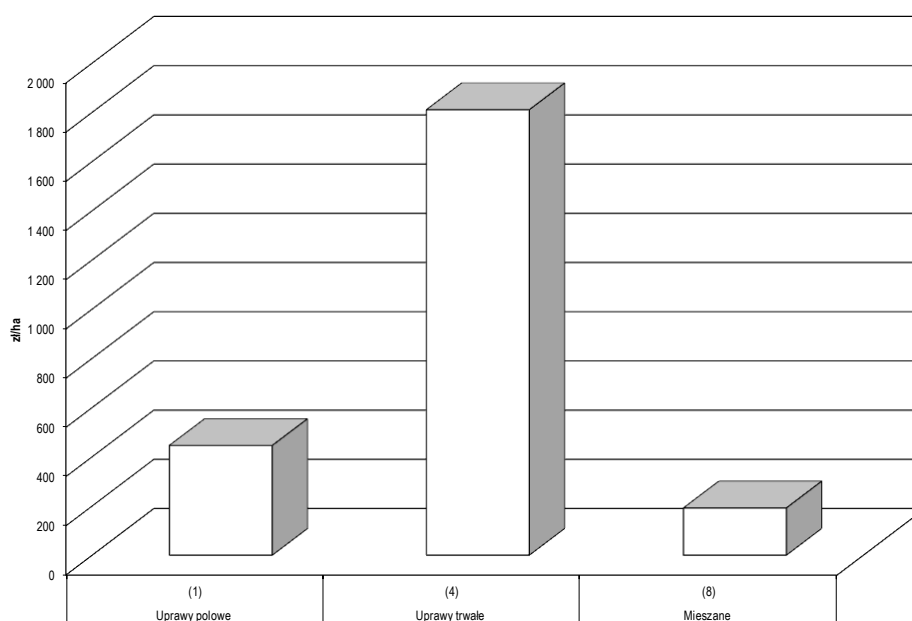
Wartość dodana netto (WDN) stanowi opłatę za wykorzystane do działalności wszystkie czynniki produkcji, własne i obce. Im mniejsze obciążenie obcymi czynnikami wytwórczymi tym wartość dodana jest bliższa wartości dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Wśród badanych gospodarstw ekologicznych w 2021 roku środki finansowe przeznaczone na opłatę obcych czynników wytwórczych wykorzystano w największym stopniu w typach uprawy polowe i trwałe (patrz: Wykres 2.1-12). W konsekwencji w tych gospodarstwach udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto wynosił odpowiednio 23 i 18%, przy czym ich strukturę budowały głównie koszty pracy. W gospodarstwach z uprawami trwałymi koszty pracy stanowiły aż 94% kosztów czynników zewnętrznych, a w gospodarstwach z uprawami polowymi było to 70% (patrz: Wykres 2.1-19).

**Wykres 2.1-19**    **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych**



Zróżnicowanie struktury produkcji roślinnej w gospodarstwach nastawionych na uprawy roślinne miało odzwierciedlenie w wartości kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.1-20). Najwyższe koszty bezpośrednie poniesiono w gospodarstwach z uprawami trwałymi (1 810 zł/ha). W gospodarstwach polowych wynosiły średnio 446 zł/ha, a w typie mieszanym 192 zł/ha.

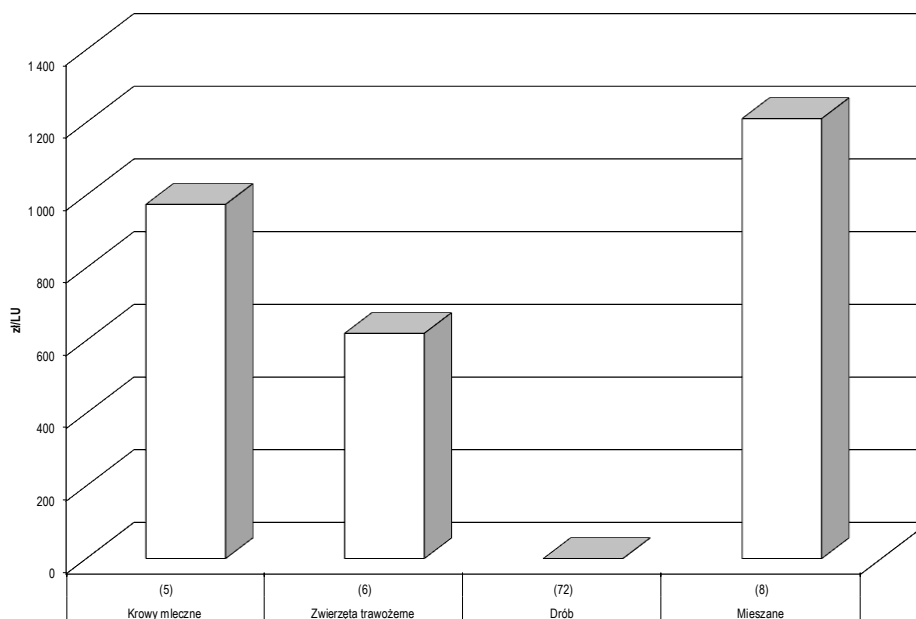
**Wykres 2.1-20**    **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych**





Jednostkowe koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w typie krowy mlecznej ukształtowały się na poziomie 974 zł/LU i tylko 620 zł/LU w typie zwierzęta trawożerne. Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w tych gospodarstwach to głównie koszty pasz, w tym pasz objętościowych. Wyższy niż w w/w typach rolniczych koszt chowu zwierząt w gospodarstwach z działalnością mieszaną (1 210 zł/LU), wynika ze znacznego udziału zwierząt ziarnożernych karmionych droższymi paszami (patrz: Wykres 2.1-21).

**Wykres 2.1-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych**

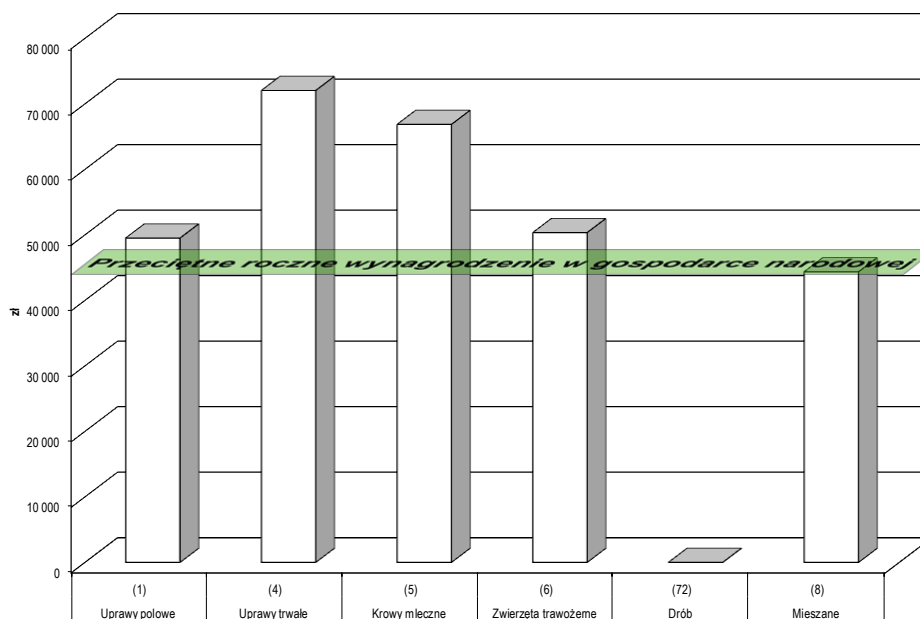


Wykres 2.1-22 przedstawia wartość dodaną netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną ogółem według typów rolniczych. W 2021 roku w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych i krowach mlecznych średnia wartość tego wskaźnika przekroczyła znacząco poziom przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej<sup>8</sup>, odpowiednio o 26 tys. zł w gospodarstwach sadowniczych i o 21 tys. zł w gospodarstwach mlecznych. Jedynie w gospodarstwach z mieszanym systemem (44 354 zł) poziom WDN/AWU kształtował się poniżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej.

<sup>8</sup> Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to, kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

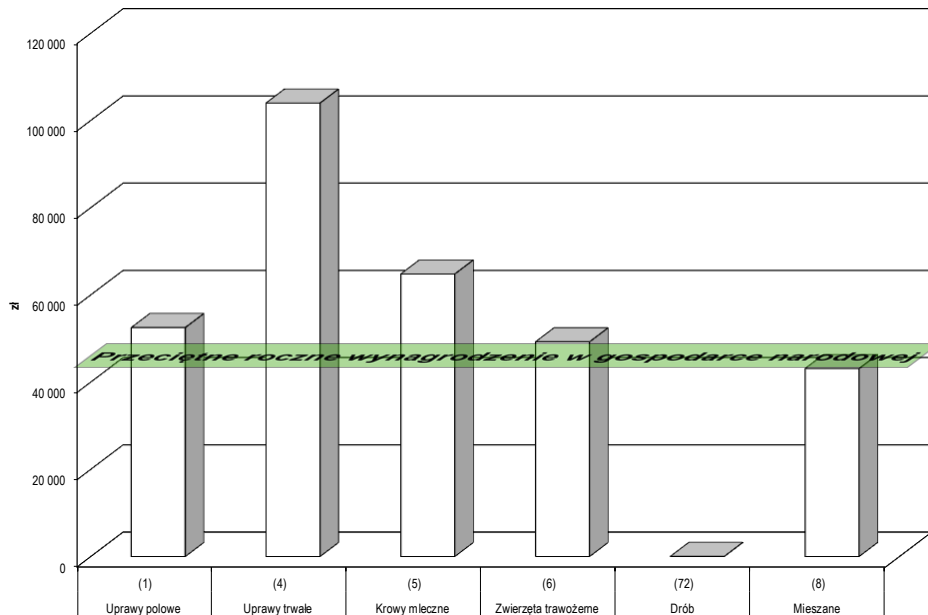
Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 45 619 zł w 2021 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS.

**Wykres 2.1-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych**



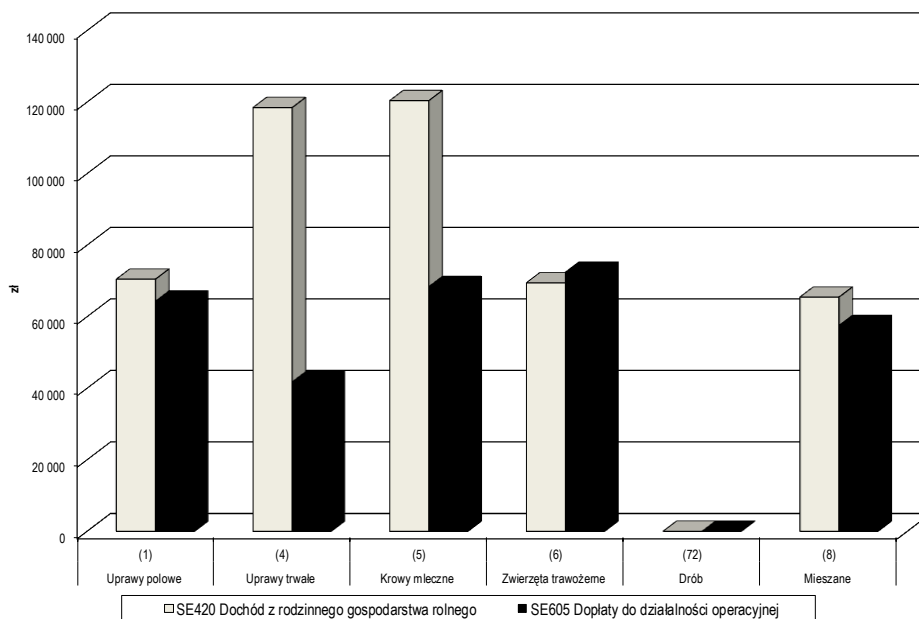
Wykres 2.1-23 prezentuje dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) według typów rolniczych w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny rolnika (FWU). Zestawienie to uwzględnia tylko dane z tych gospodarstw, w których wystąpiły nakłady pracy nieopłaconej. Dochód wyższy od średniego wynagrodzenia w gospodarce narodowej odnotowano w gospodarstwach z chowem zwierząt trawożernych (49 tys. zł/FWU), z produkcją polową (52 tys. zł/FWU), specjalizujących się w chowie krów mlecznych (65 tys. zł/FWU) oraz w szczególności w gospodarstwach z uprawami trwałymi (104 tys. zł/FWU). Z kolei w gospodarstwach z mieszanym systemem produkcji ta nadwyżka ekonomiczna była niższa od wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej i wynosiła 43 tys. zł/FWU.

**Wykres 2.1-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych**



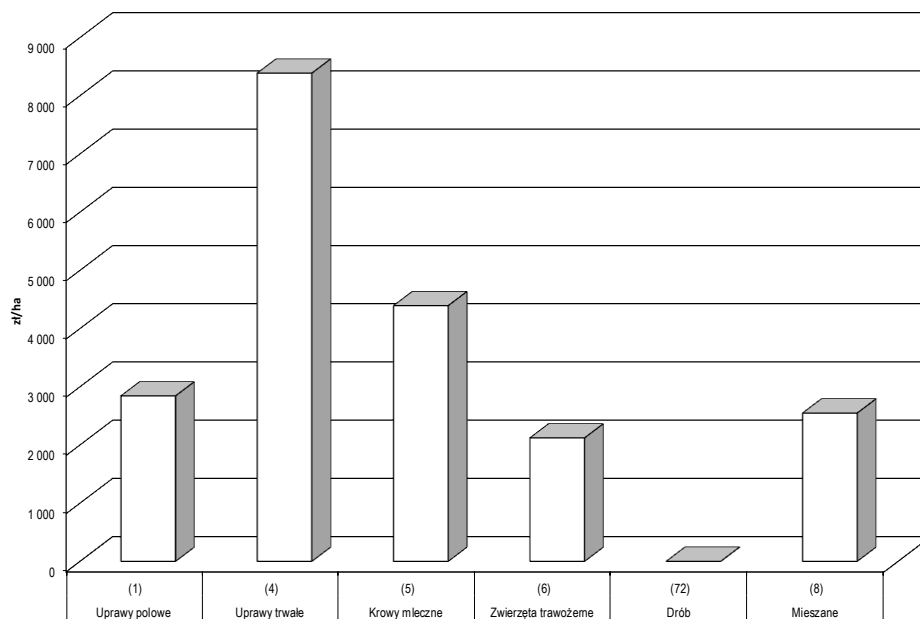
Od momentu wdrożenia pozarynkowego wsparcia dochodów rolników, ważną informacją dotyczącą sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych, jest relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego. Najwyższą relację odnotowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych (104%). Z kolei najniższą relacją dopłat do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego charakteryzowały się gospodarstwa z uprawami trwałymi (35%). W pozostałych typach rolniczych dopłaty do działalności operacyjnej stanowiły od 57 do 91% dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (Wykres 2.1-24).

**Wykres 2.1-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych**

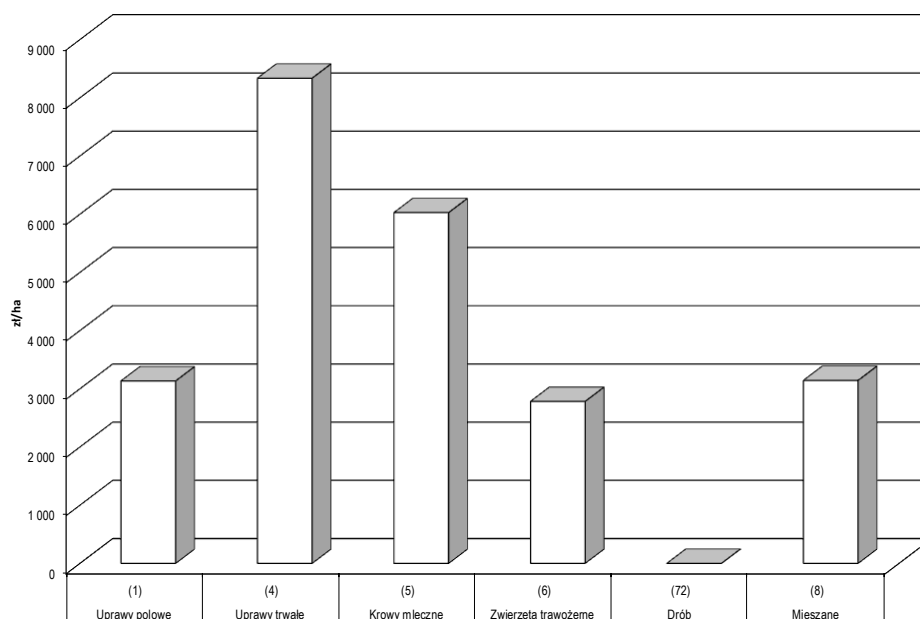


Wartość dodana netto przeliczona na jednostkę użytków rolnych oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego przeliczony na jednostkę powierzchni użytków rolnych własnych były najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych. Wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha UR wyniosła 8 386 zł/ha, natomiast w przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 ha UR 8 335 zł/ha. Z kolei najniższe wartości tych dwóch wielkości zaobserwowano w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-25 i Wykres 2.1-26).

**Wykres 2.1-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych**



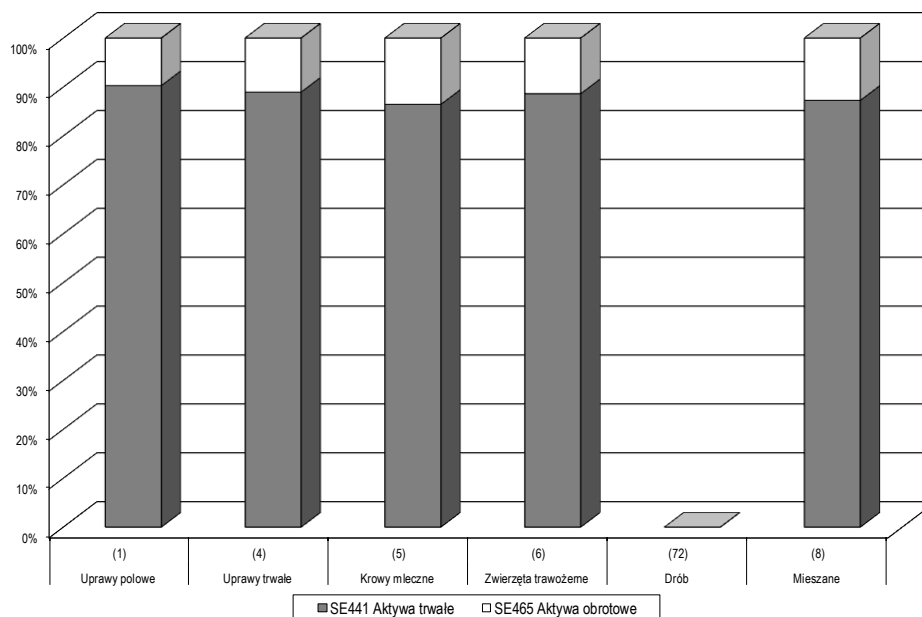
**Wykres 2.1-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych**



Właściwa struktura aktywów w gospodarstwach rolnych korzystnie wpływa na efektywność gospodarowania. Aktywa trwałe ze względu na swoją wartość zwykle mają wyższy udział w strukturze aktywów niż aktywa obrotowe. Nadmierny jednak ich udział spowalnia tempo krążenia środków finansowych w gospodarstwie, co niekorzystnie wpływa na jego funkcjonowanie. W próbie gospodarstw ekologicznych udział aktywów trwałych stanowił średnio od 86 do 90% (patrz: Wykres 2.1-27). Tak wysoki udział aktywów trwałych wynika ze specyfiki

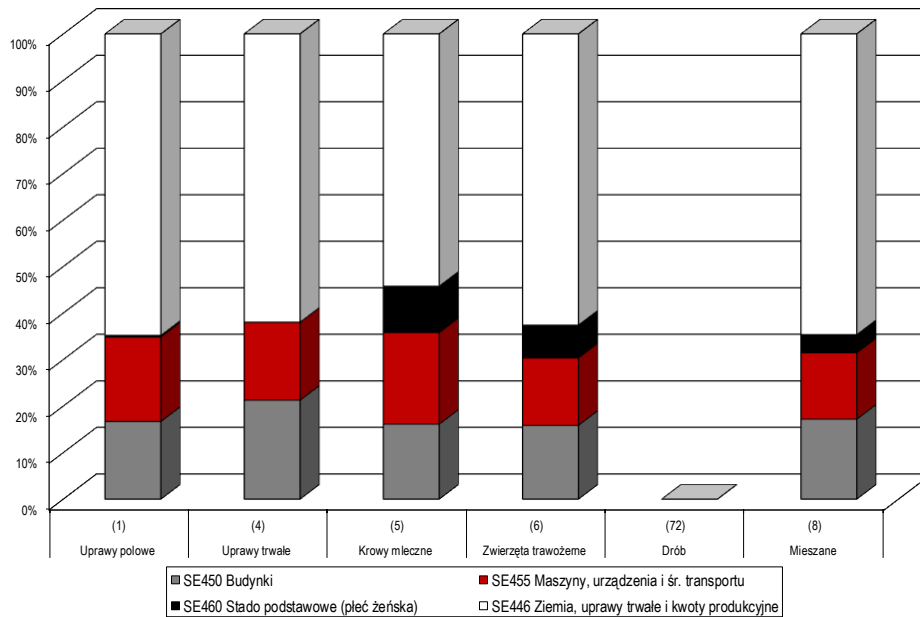
urządzenia gospodarstw rolnych, w których istotną rolę odgrywa ziemia, budynki, maszyny i środki transportu.

**Wykres 2.1-27 Struktura aktywów według typów rolniczych**



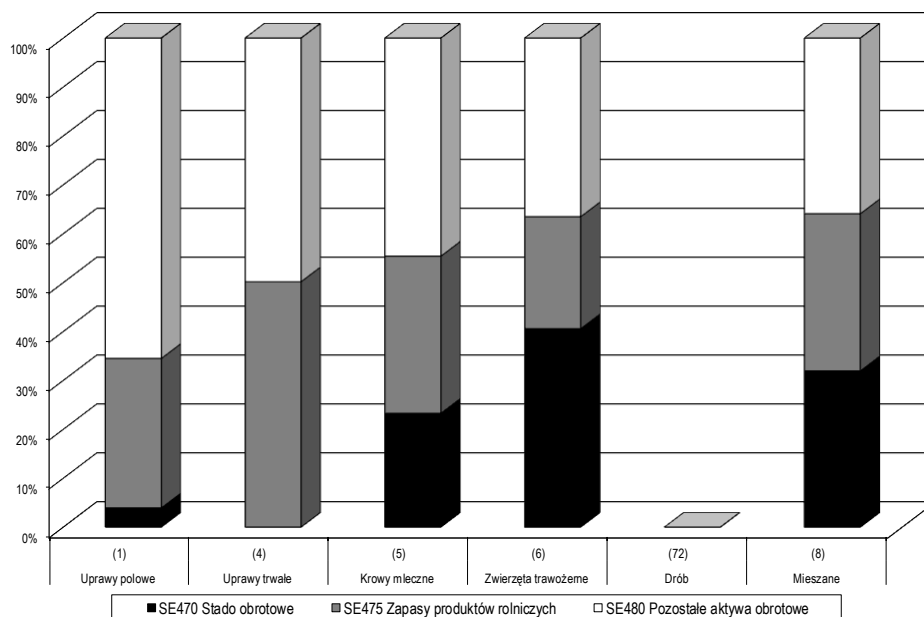
W strukturze aktywów trwałych, we wszystkich typach rolniczych dominowała wartość ziemi (od 54 do 65% w zależności od typu). Budynki w aktywach trwałych stanowiły 16-21% (patrz: Wykres 2.1-28). Podobnie jak w przypadku budynków udział maszyn, urządzeń i środków transportowych był na dość zbliżonym poziomie we wszystkich typach rolniczych i wynosił 14-20%. W typach ukierunkowanych na chów bydła (typy 5 i 6) wyraźnie większą część środków trwałych, w porównaniu do pozostałych typów gospodarstw, stanowiły zwierzęta stad podstawowego, z udziałem odpowiednio 10 i 7%.

**Wykres 2.1-28 Struktura aktywów trwałych według typów rolniczych**



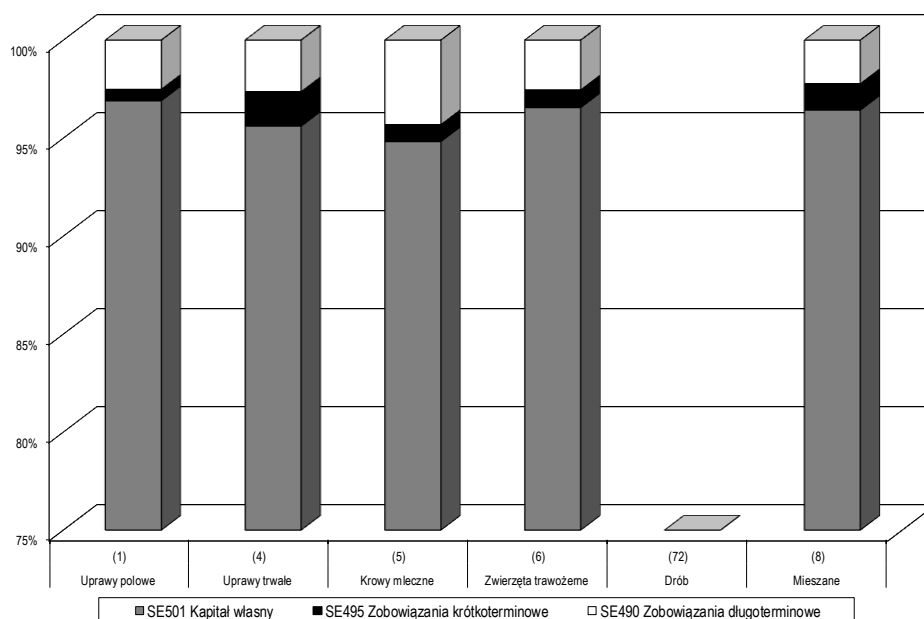
Specyfika produkcji w poszczególnych typach rolniczych ma wpływ na strukturę aktywów obrotowych (patrz: Wykres 2.1-29). Uwagę zwraca udział pozostałych środków obrotowych, obejmujących m.in. należności krótkoterminowe, gotówkę w kasie i na rachunku bankowym. W gospodarstwach z uprawami polowymi, krowami mlecznymi i produkcją mieszaną były one wyższe od zapasów i stada obrotowego. Udział pozostałych aktywów obrotowych w typie polowym sięgał 70% wartości aktywów obrotowych, a najniższy był w typie mieszanym (36%). W typie zwierzęta trawożerne największy udział miała wartość stada obrotowego (41%). Z kolei gospodarstwa sadownicze charakteryzowały się udziałem zapasów produktów rolniczych oraz pozostałych środków obrotowych na takim samym. Natomiast w gospodarstwach mieszanych udział wszystkich trzech składników aktywów obrotowych był na porównywalnym poziomie.

**Wykres 2.1-29 Struktura aktywów obrotowych według typów rolniczych**



Gospodarstwa ekologiczne funkcjonowały głównie w oparciu o kapitał własny, który stanowił od 95 do 97% wartości pasywów ogółem (patrz: Wykres 2.1-30). W zobowiązaniach ciążących na gospodarstwach we wszystkich typach rolniczych dominowało zadłużenie długoterminowe, od 60 do 83% zadłużenia ogółem. Wysoki udział zobowiązań długoterminowych wskazywał na to, że zadłużenie gospodarstw związane było głównie z inwestycjami.

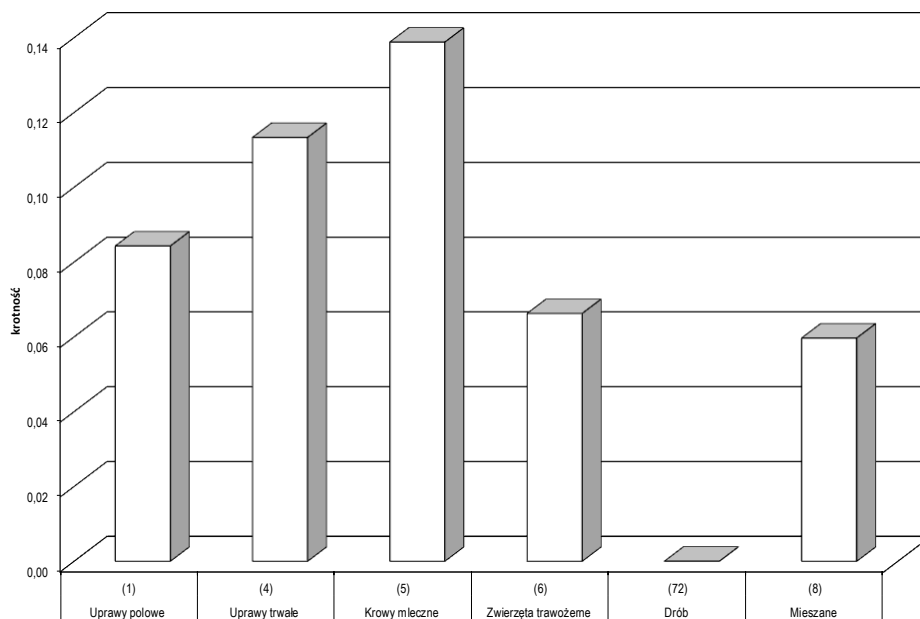
**Wykres 2.1-30 Struktura pasywów według typów rolniczych**





Przeptywy pieniężne (2)<sup>9</sup> informują o nadwyżce finansowej, która po opłaceniu działalności operacyjnej, inwestycyjnej i spłacie zadłużenia, pozostaje do dyspozycji właścicieli gospodarstwa. Poza przeznaczeniem na cele prywatne służy gromadzeniu środków pieniężnych niezbędnych do sfinansowania w przyszłości inwestycji odtworzeniowych i rozwojowych gospodarstwa rolnego. Relacja przepływów pieniężnych (2) do wartości aktywów ogółem charakteryzuje tempo zwrotu ze środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa. Najwyższym poziomem zwrotu środków w roku 2021 w badanej populacji gospodarstw ekologicznych charakteryzował się typ uprawy trwałe, a najniższym typ zwierzęta trawożerne (patrz: Wykres 2.1-31).

**Wykres 2.1-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych**



<sup>9</sup> Przeptyw pieniężny (2) (SE530) - ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przeptyw pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: Przeptyw pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środkach trwałych + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku.

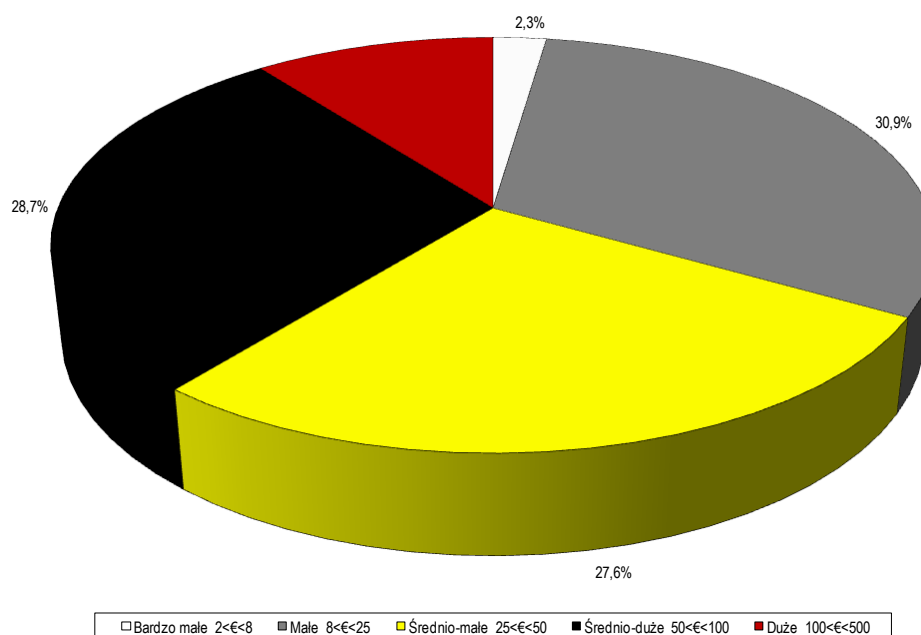
## 2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

### 2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

Certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w Polskim FADN posiadały w większości wielkość ekonomiczną nie przekraczającą 50 tys. euro Standardowej Produkcji (SO). Spośród 262 gospodarstw tylko 47 posiadało wielkość ekonomiczną większą od wskazanej powyżej. Z tej liczby 39 gospodarstw lokowało się w klasie średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO) a 8 w klasie duże (od 100 do 500 tys. euro SO). Wyniki gospodarstw dużych ze względu na liczebność mniejszą niż 15 podmiotów nie są publikowane. W związku z tym podano wyniki czterech klas wielkości ekonomicznej, zdefiniowanych jako bardzo małe, małe, średnio-małe i średnio-duże.

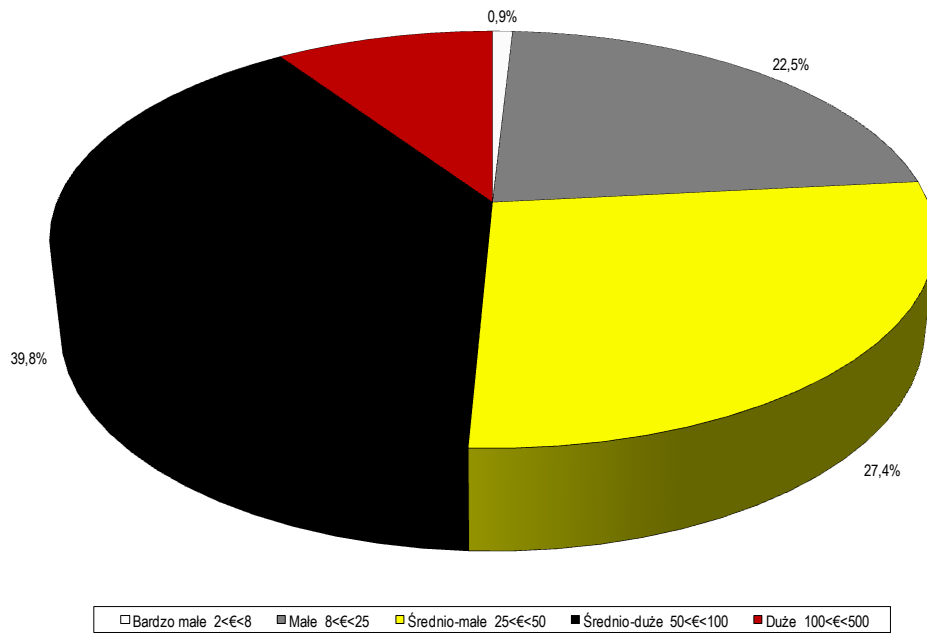
W posiadaniu gospodarstw małych, średnio-małych i średnio-dużych znajdowało się około 87% zasobów ziemi będących w użytkowaniu 262 ekologicznych gospodarstw rolnych (patrz: Wykres 2.2-1). Tylko 2,3% ziemi było udziałem gospodarstw bardzo małych o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO.

**Wykres 2.2-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej**

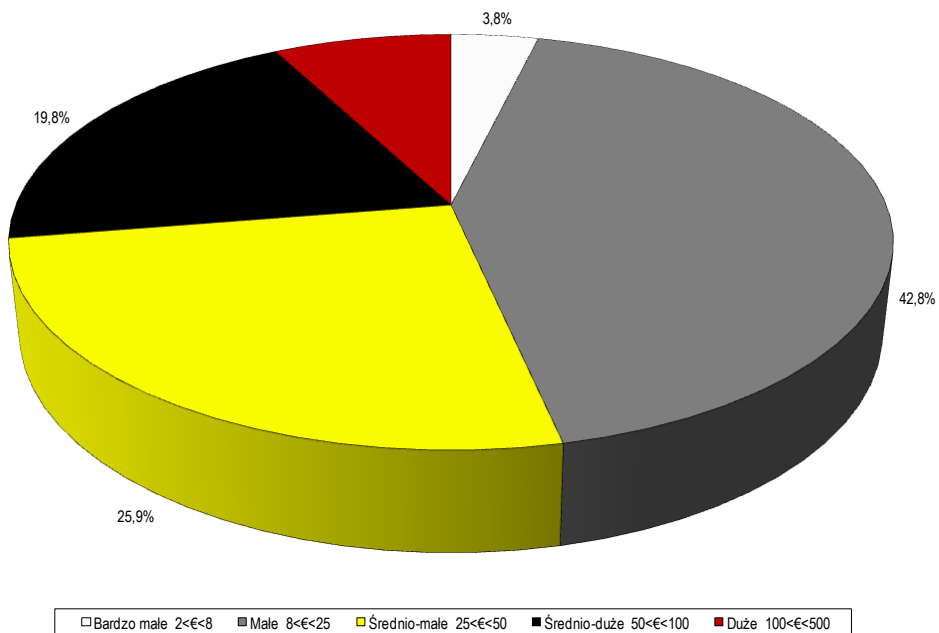


Jak wynika z danych pogłowie zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 100 tys. euro SO, stanowiąc przy tym 90% pogłowia zwierząt wszystkich gospodarstw ekologicznych (patrz: Wykres 2.2-2). W gospodarstwach reprezentujących klasę wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (bardzo małe) znajdowało się najmniej zwierząt (0,9% pogłowia).

**Wykres 2.2-2**      **Pogłowie zwierząt w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)**



**Wykres 2.2-3**      **Nakłady pracy w gospodarstwach ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)**

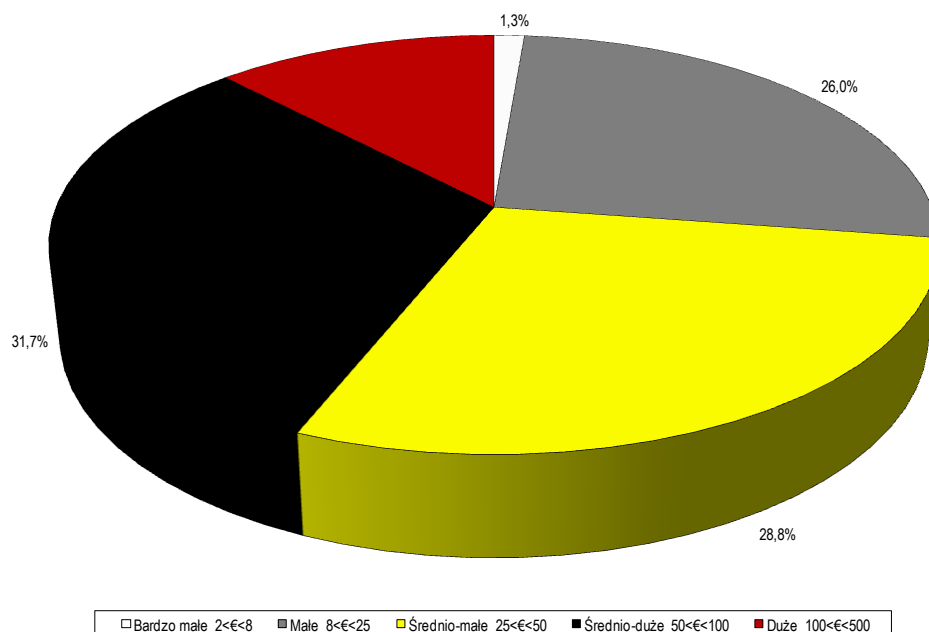


Nakłady pracy w 2021 roku skoncentrowane były w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO. Te małe pod względem ekonomicznym gospodarstwa, najliczniej reprezentowane w Polskim FADN w 2021 roku (stanowiły 51% zbioru wszystkich gospodarstw ekologicznych) skupiły 42,8% jednostek AWU. Wysoki był również udział

nakładów pracy w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 25 do 50 tys. euro SO (25,9%) (patrz: Wykres 2.2-3).

W próbie Polskiego FADN w 2021 roku na 100% Standardowej Produkcji wytworzonej przez 5 grup gospodarstw, 31,7% przypadło na gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO. Odpowiednio 26 i 28,8 % wartości SO wytworzyły gospodarstwa małe i średnio-duże. Gospodarstwa bardzo małe wytworzyły tylko 1,3% wartości SO (patrz: Wykres 2.2-4).

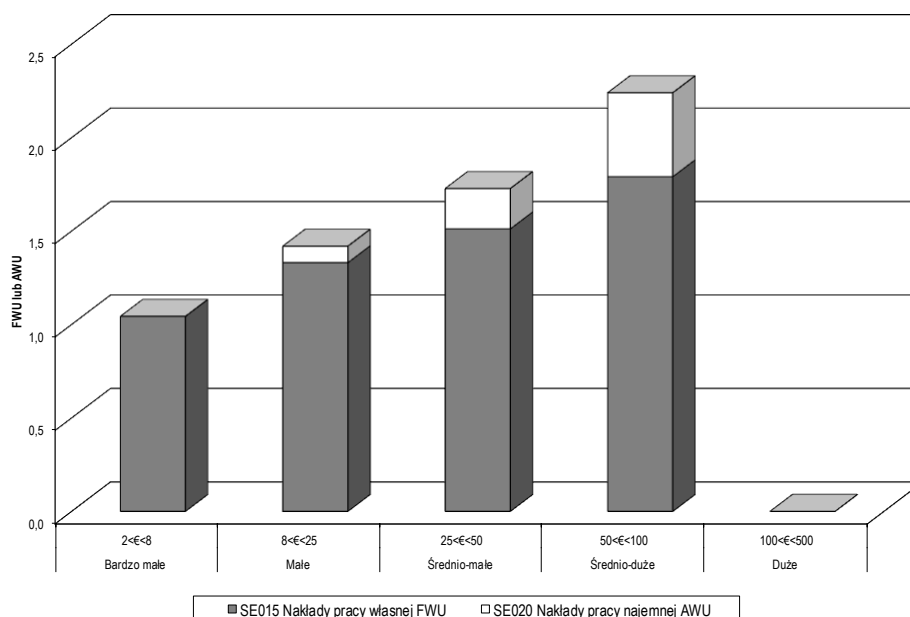
**Wykres 2.2-4** Wartość Standardowej Produkcji w gospodarstwach ekologicznych Polskiego FADN według klas wielkości ekonomicznej



## 2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw ekologicznych według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach sklasyfikowanych według wielkości ekonomicznej poziom nakładów pracy wzrastał wraz ze wzrostem klasy ekonomicznej – od 1 do 2,2 AWU. Działalność wszystkich gospodarstw opierała się głównie na nakładach pracy własnej, a w gospodarstwach bardzo małych stanowiła ona 100%. Nakłady pracy najemnej stanowiły od 6% (gospodarstwa małe) do 20% (gospodarstwa średnio-duże) wielkości nakładów ogółem (patrz: Wykres 2.2-5).

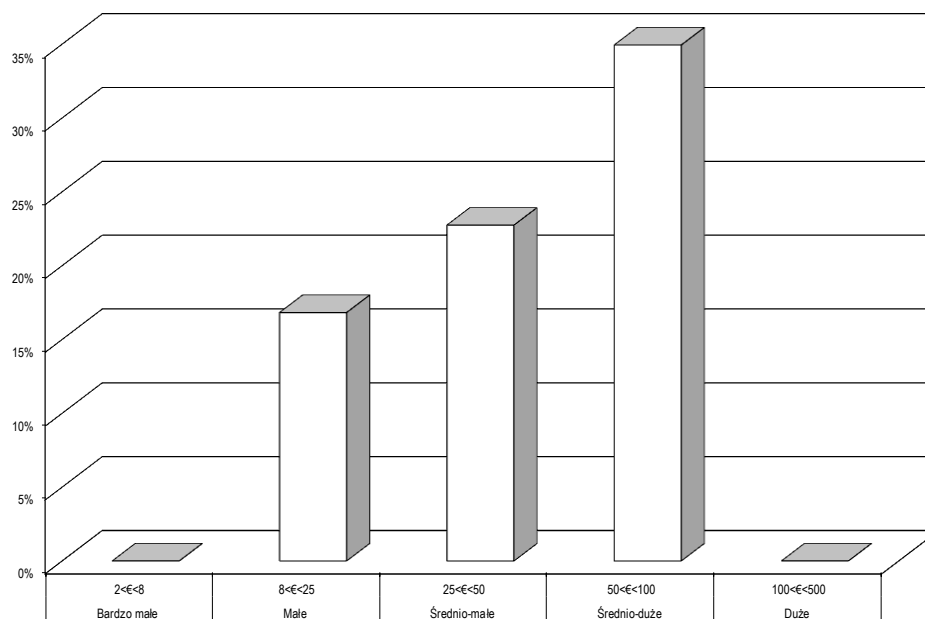
**Wykres 2.2-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej**



W gospodarstwach ekologicznych wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej powiększała się ich średnia powierzchnia użytków rolnych. Ta sama prawidłowość dotyczyła ziemi rodzimowładnej<sup>10</sup>. Jej udział w użytkach rolnych, zaprezentowany na Wykres 2.2-6 zmieniał się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa z 16% w gospodarstwach małych (od 8 do 25 tys. euro SO) do 35% w grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO). Z kolei w gospodarstwach bardzo małych (do 8 tys. euro SO) 100% powierzchni użytków rolnych stanowiły grunty własne.

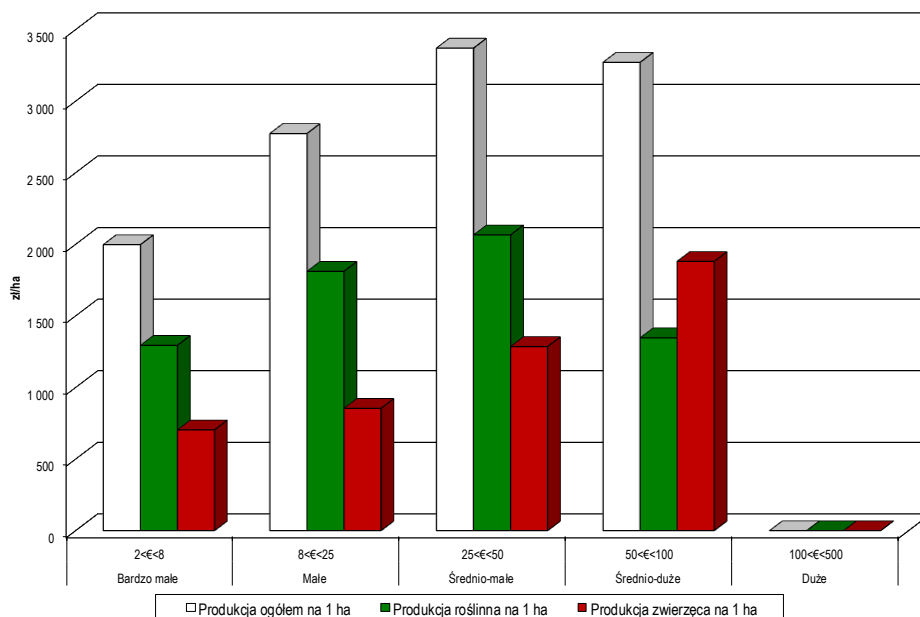
<sup>10</sup> Patrz: przypis 1 na str. 7.

**Wykres 2.2-6**      **Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej**



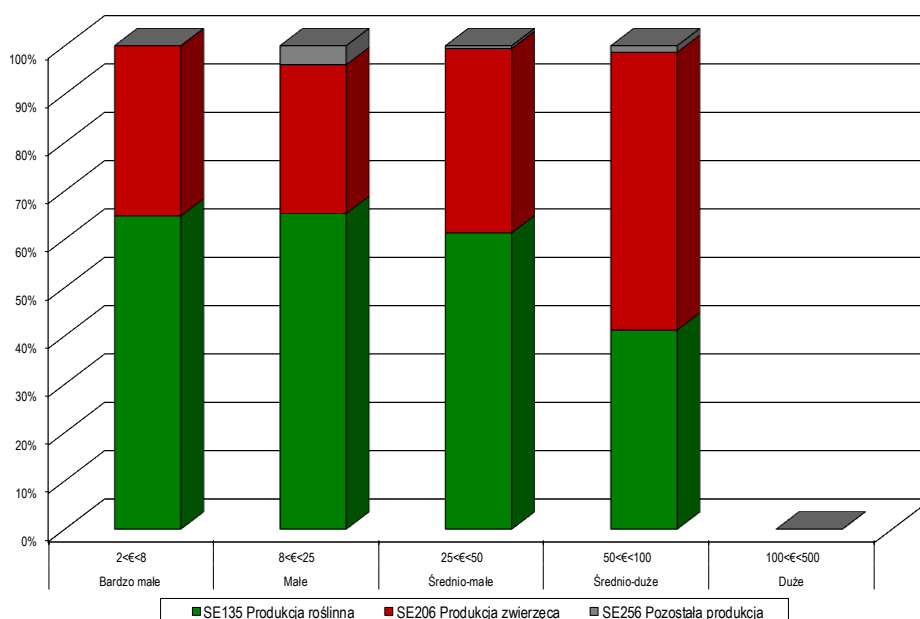
Najwyższą produktywność ziemi mierzoną wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych uzyskały gospodarstwa średnio-małe (od 25 do 50 tys. euro SO), gdzie wyniosła ona 3 371 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-7). W grupie tych gospodarstw zanotowano również najwyższą wartość produkcji roślinnej na 1 ha na poziomie 2 066 zł. Była ona 2-krotnie wyższa od wytworzonej przez gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (1 294 zł). Z kolei najwyższą wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha odnotowano w grupie gospodarstw średnio-dużych, gdzie wyniosła ona 1 880 zł, a najniższą wartość zaobserwowano w gospodarstwach bardzo małych - 703 zł/ha.

**Wykres 2.2-7 Produkcja w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**



W strukturze produkcji ogółem gospodarstw bardzo małych, małych i średnio-małych udział produkcji roślinnej był wyższy niż udział produkcji zwierzęcej (patrz: Wykres 2.2-8). Udział produkcji roślinnej w gospodarstwach bardzo małych i małych wyniósł 65%, a w pozostałych grupach gospodarstw wahał się od 41 do 61%. Natomiast udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem wynosił od 31% (gospodarstwa małe) do 57% (gospodarstwa średnio-duże). Produkcja pozostała stanowiła maksymalnie 3,9% wartości produkcji ogółem w gospodarstwach małych.

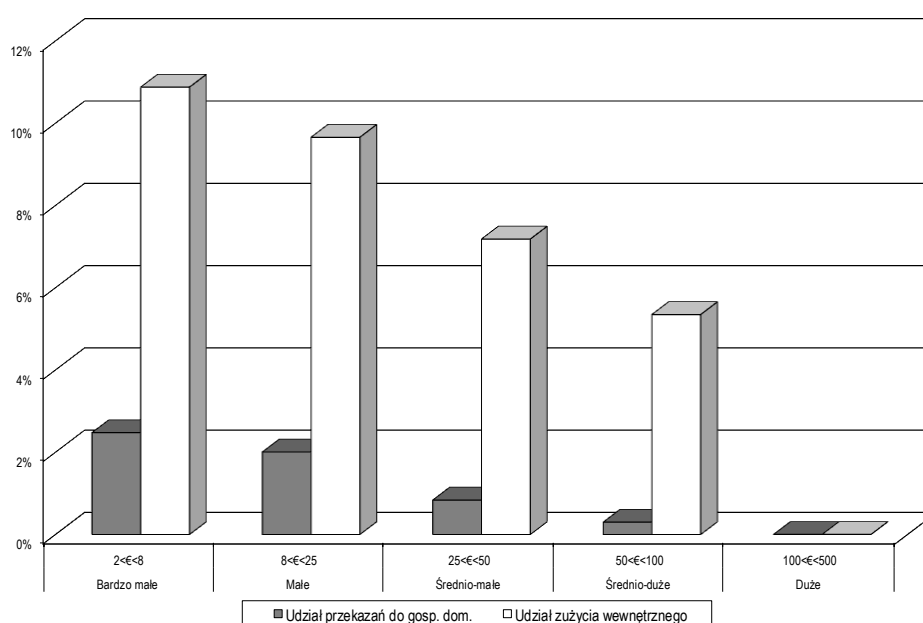
**Wykres 2.2-8 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej małał udział wartości przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego w strukturze produkcji (patrz: Wykres 2.2-9). Najwięcej (2,5%) produkcji zużywano na potrzeby prywatne w gospodarstwach bardzo małych.

Na potrzeby działalności operacyjnej (zużycie wewnętrzne) w największym stopniu zużywano produkty własne (nasiona, pasze) w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO, w których w obrocie wewnętrznym wykorzystano 11% wytworzonej produkcji. W pozostałych gospodarstwach udział zużycia produktów własnych w produkcji ogółem wyniósł od 5% (gospodarstwa średnio-duże) do 10% (gospodarstwa małe).

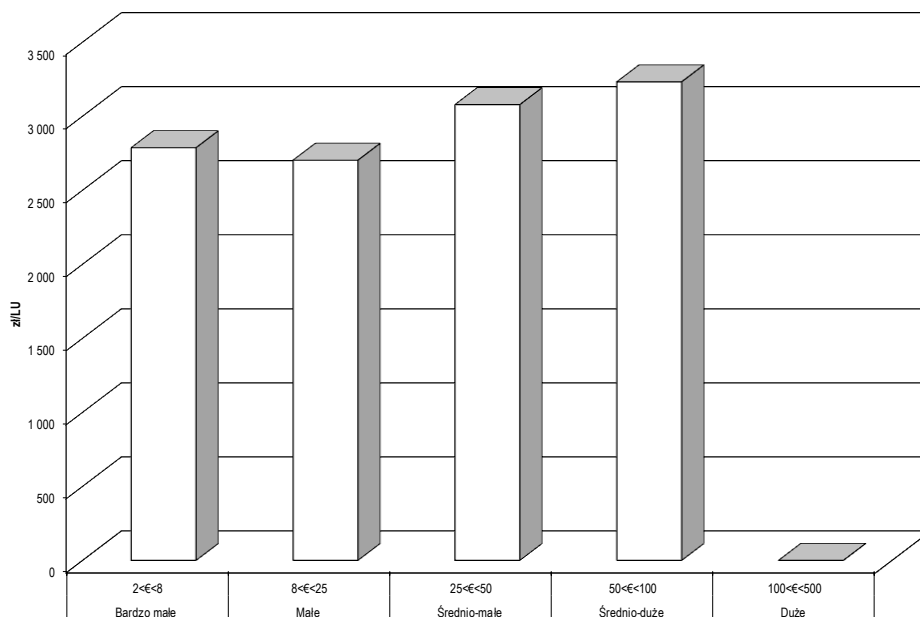
**Wykres 2.2-9      Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



Średnia wartość produkcji zwierzęcej na jednostkę przeliczeniową zwierząt (LU) była najwyższa w gospodarstwach średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) i wyniosła 3 232 zł/LU (patrz: Wykres 2.2-10). Najniższą produktywność zwierząt zanotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO (2 702 zł/LU).



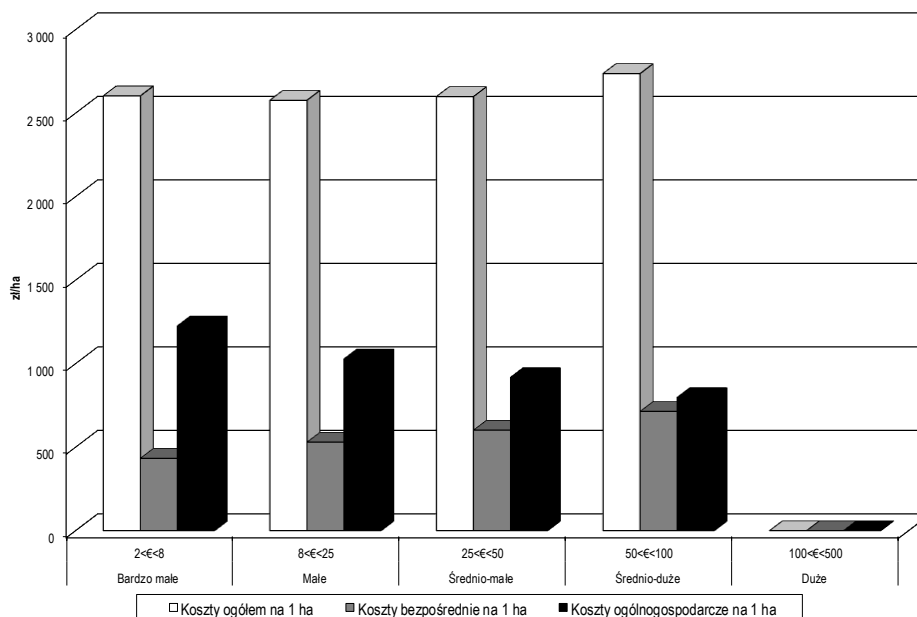
**Wykres 2.2-10** Produkcja zwierzęca w zł na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej



Intensywność produkcji określana na podstawie poniesionych kosztów ogółem na 1 ha użytków rolnych wahała się od 2 577 zł/ha w gospodarstwach małych do 2 737 zł/ha w gospodarstwach średnio-dużych (patrz: Wykres 2.2-11).

Najwyższe koszty bezpośrednie na 1 ha UR poniesiono w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO i wyniosły one 714 zł/ha, natomiast najniższą wartość wspomnianych kosztów zaobserwowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO - 433 zł/ha.

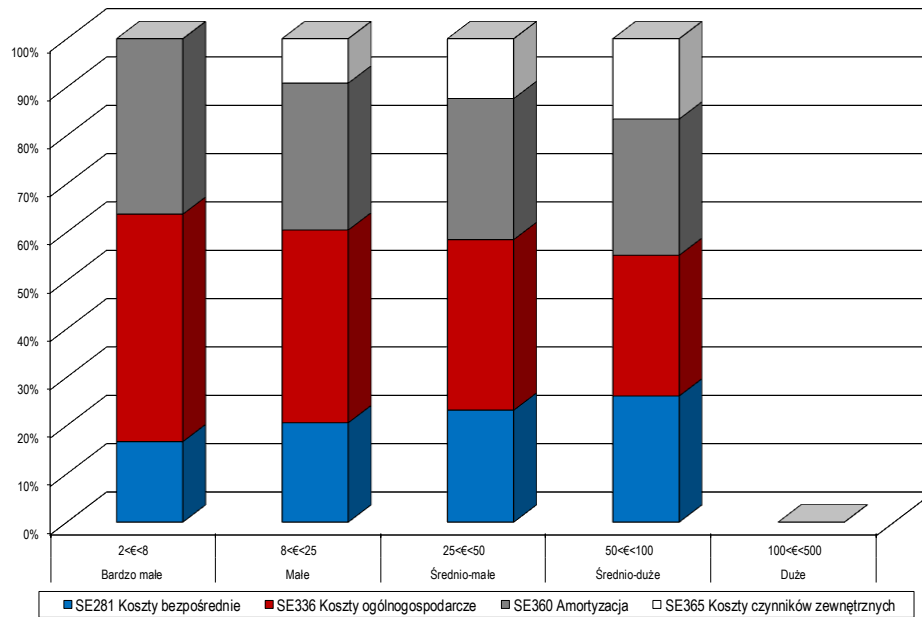
W przypadku analizowanego zbioru gospodarstw poziom kosztów ogólnogospodarczych, zmniejszał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej i zawierał się w przedziale od 797 do 1 225 zł/ha.

**Wykres 2.2-11 Koszty produkcji w zł na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem gospodarstw zwiększał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (z 17 do 26%). Analogiczny trend zaobserwowano w przypadku udziału kosztów czynników zewnętrznych (wzrost z 0 do 17%). Z kolei udział kosztów ogólnogospodarczych był najwyższy w gospodarstwach bardzo małych (47%) i obniżał się osiągając poziom 29% w gospodarstwach średnio-dużych. Wysoki udział tych kosztów może wynikać z faktu, że wiele zabiegów w rolnictwie ekologicznym trzeba wykonywać mechanicznie, zamiast za pomocą środków chemicznych, np. odchwaszczanie.

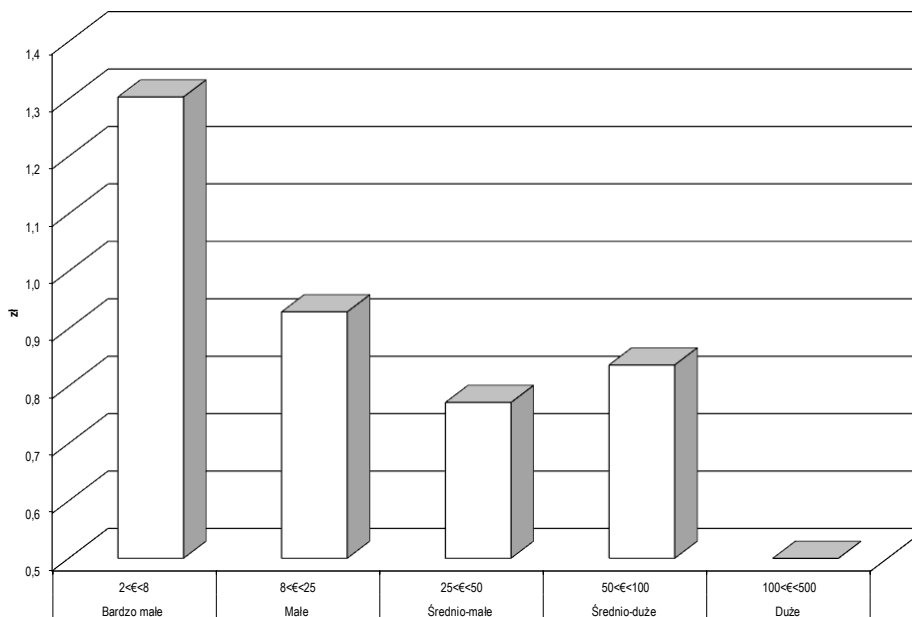
W przypadku amortyzacji zaobserwowano taki sam trend jak przy kształtowaniu się kosztów ogólnogospodarczych. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej udział amortyzacji w kosztach ogółem obniżał się z 37% w gospodarstwach bardzo małych do 28% w gospodarstwach średnio-dużych (patrz: Wykres 2.2-12).

**Wykres 2.2-12 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



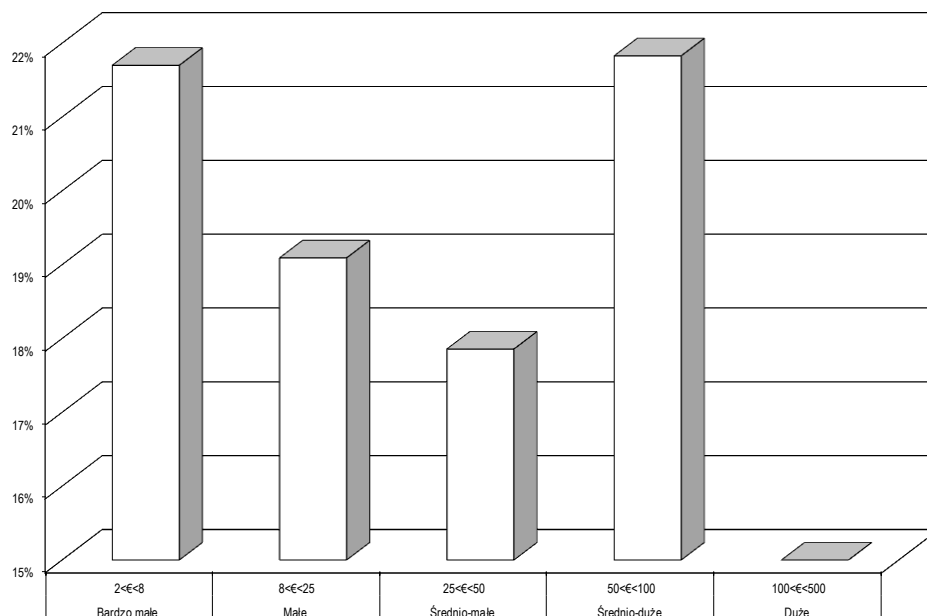
Efektywność produkcji mierzona stosunkiem kosztów ogółem do wytworzonej produkcji ogółem była najniższa w gospodarstwach bardzo małych, w których na wytworzenie 1 zł wartości produkcji poniesiono 1,30 zł kosztów (patrz: Wykres 2.2-13). Spośród badanych grup najbardziej efektywne okazały się gospodarstwa średnio-małe, w których koszt wytworzenia 1 zł produkcji wyniósł 0,77 zł.

**Wykres 2.2-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

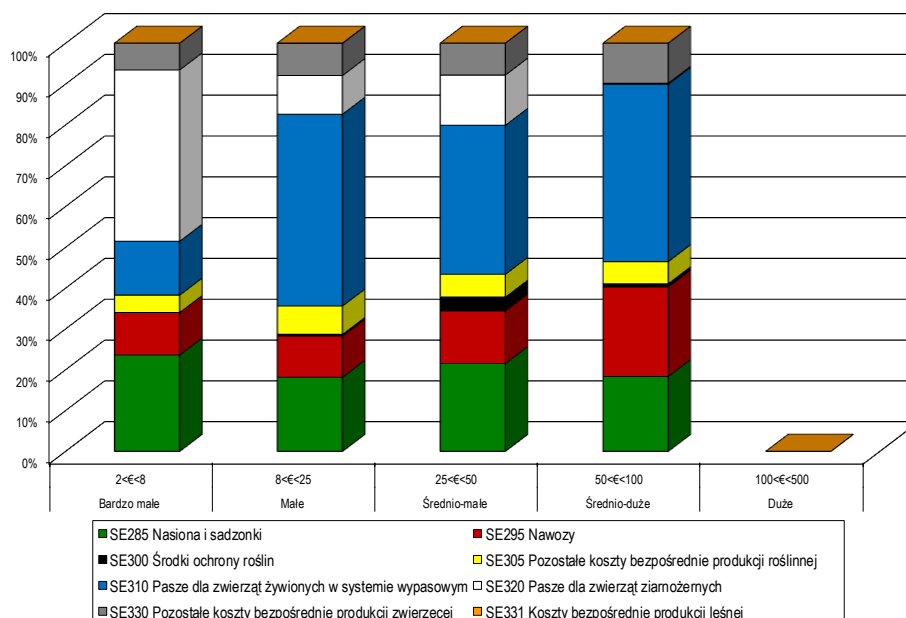


Relacja kosztów bezpośrednich do wartości produkcji ogółem kształtowała się od 17,9% w gospodarstwach średnio-małych (od 25 do 50 tys. euro SO) do 21,8% w klasie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-14).

**Wykres 2.2-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



**Wykres 2.2-15 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej**

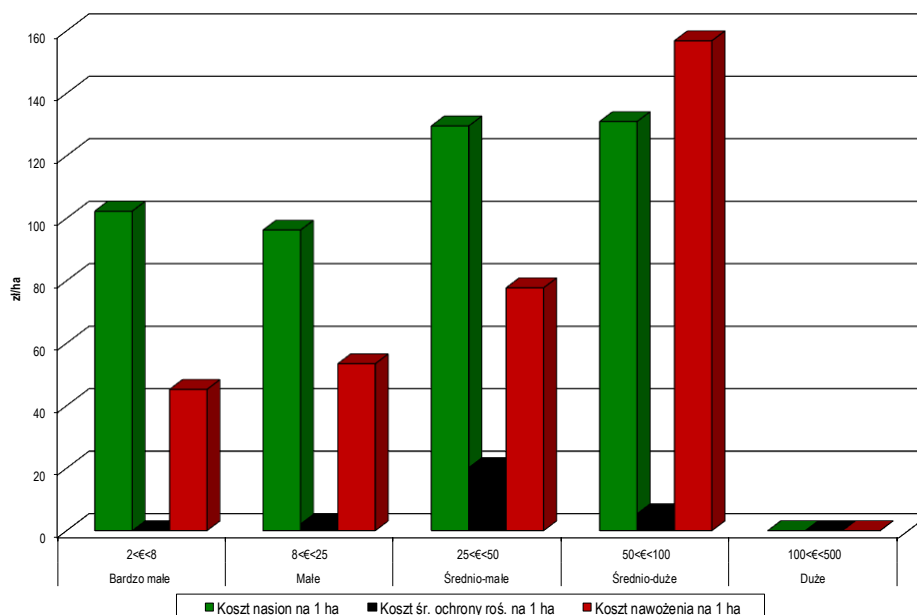


Podstawowym składnikiem kosztów bezpośrednich wszystkich klas wielkości ekonomicznej był koszt pasz (patrz: Wykres 2.2-15). Łącznie dla zwierząt trawożernych i ziarnożernych wynosił on od 44% (gospodarstwa średnio-duże) do 57% (gospodarstwa małe). Najwyższy

udział kosztu nasion i sadzonek stanowiący 24% kosztów bezpośrednich zaobserwowano w gospodarstwach małych. Z kolei w gospodarstwach średnio-dużych wystąpił najwyższy udział kosztu nawożenia, który wyniósł 22%. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej wahał się od 10 do 13%. Koszt środków ochrony stanowił bardzo niski udział kosztów bezpośrednich (od 0,4 do 3,4%), natomiast w gospodarstwach bardzo małych nie odnotowano wspomnianego kosztu.

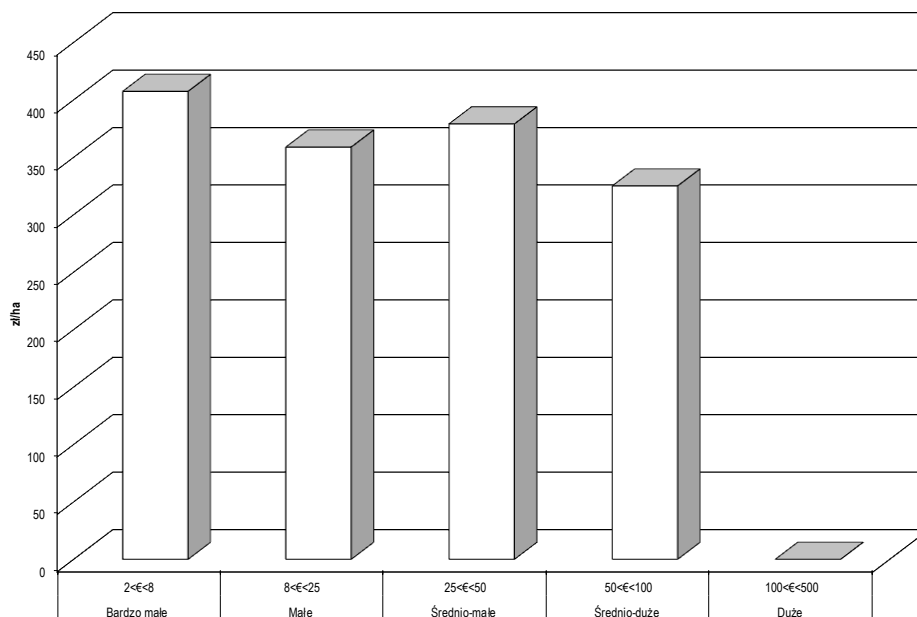
W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO, koszty nasion w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych były 1,4-krotnie wyższe niż w gospodarstwach małych (patrz: Wykres 2.2-16). W gospodarstwach tych odnotowano również najwyższy koszt nawożenia (157 zł/ha). Najwyższe koszty środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych generowały gospodarstwa średnio-małe (20 zł/ha UR).

**Wykres 2.2-16 Koszty nawożenia, środków ochrony roślin i nasion na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**



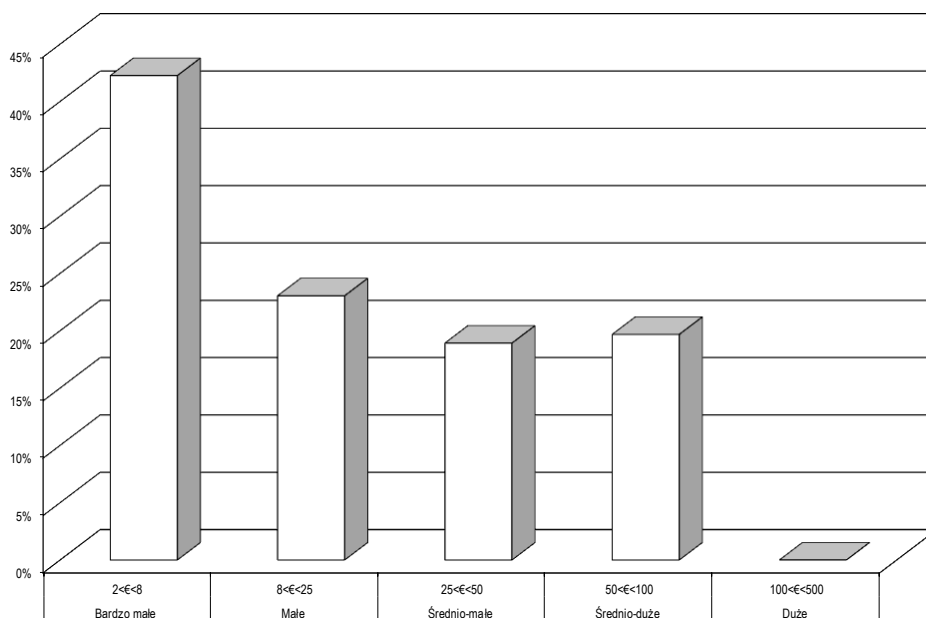
Z wielkością ekonomiczną bardzo wyraźnie związane były koszty energii i paliw ponoszone na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-17). W tym przypadku obserwowany był spadek kosztów wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw, z wyjątkiem gospodarstw średnio-małych, w których koszt energii na 1 ha był wyższy niż w gospodarstwach małych. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO odnotowano najwyższe koszty energii i paliw na 1 ha użytków rolnych, gdzie wyniósł 407 zł.

**Wykres 2.2-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**



W grupie gospodarstw bardzo małych zanotowano najwyższy udział amortyzacji w wartości dodanej brutto, który wyniósł 42%, a najniższy w gospodarstwach średnio-małych, gdzie osiągnął poziom 19% (patrz: Wykres 2.2-18).

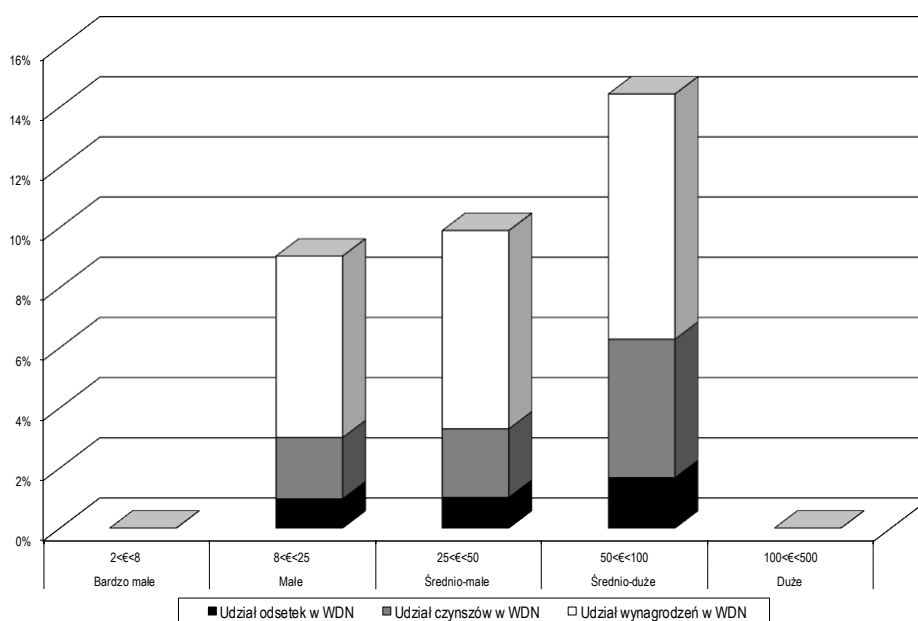
**Wykres 2.2-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej**



Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto informuje jaka jej część potrzebna była na pokrycie tego rodzaju kosztów<sup>11</sup>.

W przypadku analizowanych gospodarstw ekologicznych najwyższy udział zaangażowania obcych czynników wytwórczych (pracy, ziemi i kapitału) w działalności gospodarstw w stosunku do wartości dodanej netto wystąpił w gospodarstwach średnio-dużych (14%); w gospodarstwach małych i średnio-małych było to odpowiednio 9 i 10%. Z kolei w gospodarstwach bardzo małych nie wykazano kosztów czynników zewnętrznych (patrz: Wykres 2.2-19).

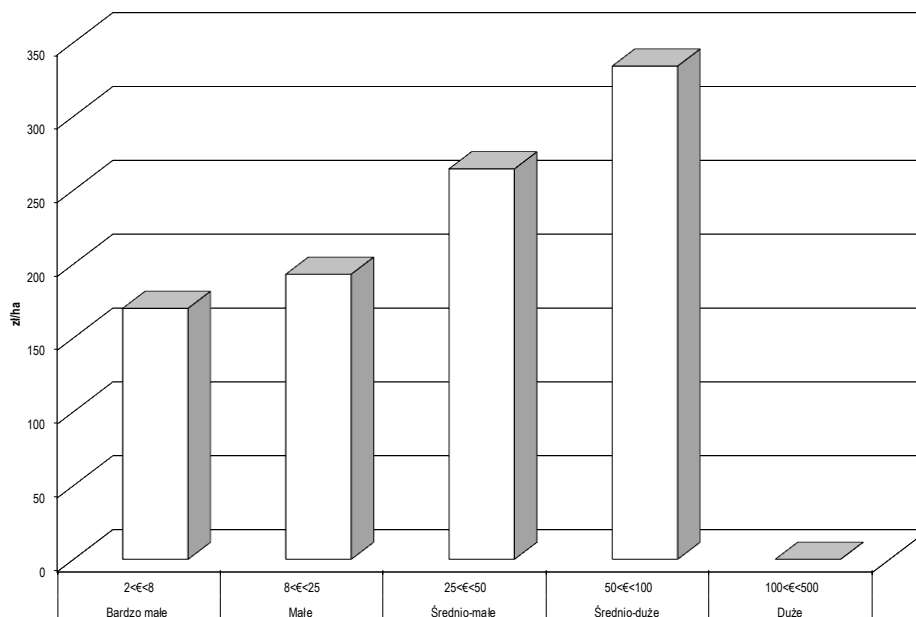
**Wykres 2.2-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**



Kosztowność produkcji roślinnej w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstw charakteryzują koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej kosztowność produkcji roślinnej rośnie. W gospodarstwach bardzo małych koszty produkcji roślinnej na 1 ha wyniosły 170 zł, a w gospodarstwach średnio-dużych 334 zł (patrz: Wykres 2.2-20).

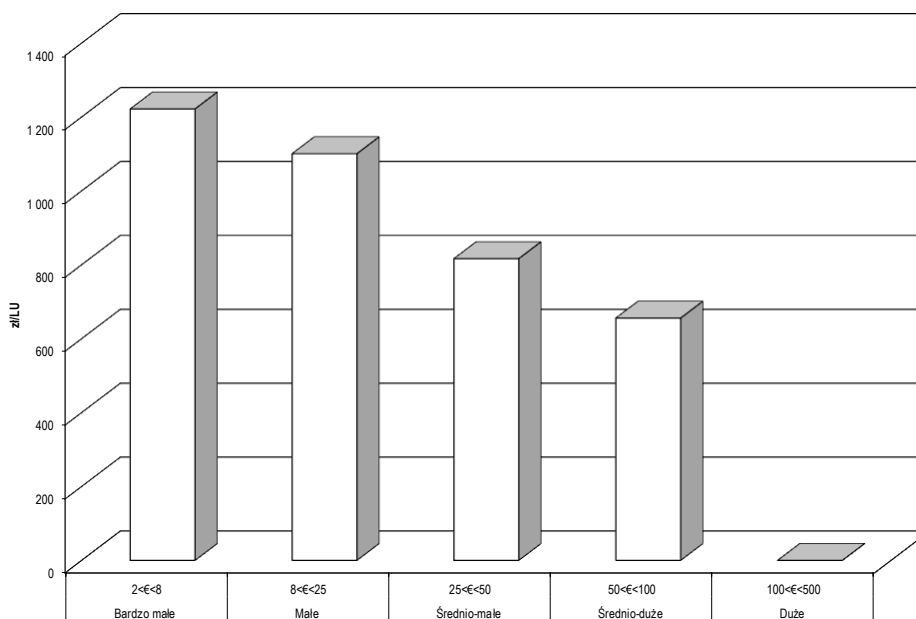
<sup>11</sup> Koszty czynników zewnętrznych obejmują: wynagrodzenia, czynsze i odsetki.

**Wykres 2.2-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej**



Kosztocłonność produkcji zwierzęcej mierzona wartością jej kosztów bezpośrednich na 1 LU była wyższa w gospodarstwach słabszych ekonomicznie. W gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO kosztocłonność produkcji roślinnej wyniosła 1 222 zł/LU i spadła do 656 zł/LU w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 50 do 100 tys. euro SO (patrz: Wykres 2.2-21).

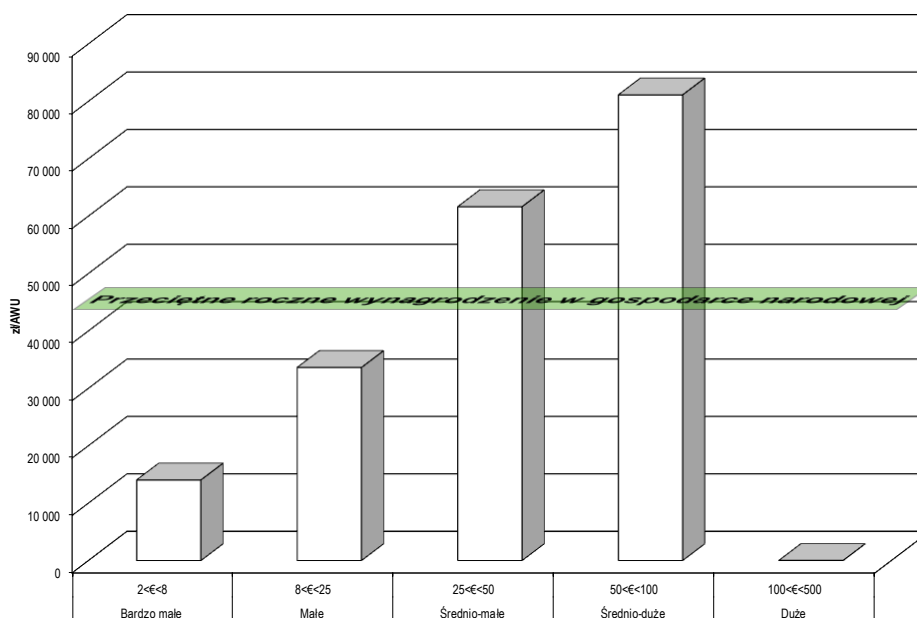
**Wykres 2.2-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej**





W wartości dodanej netto wypracowanej w gospodarstwach osób fizycznych na osobę pełnozatrudnioną (AWU) występowały zasadnicze różnice w poszczególnych grupach gospodarstw. Granicą było w tym przypadku 25 tys. euro SO. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej przekraczającej ten próg uzyskały średnią wartość dodaną netto na osobę pełnozatrudnioną przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej które wynosiło 45 619 zł<sup>12</sup>, podczas gdy gospodarstwa w klasach wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro SO osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki. W gospodarstwach średnio-dużych osiągnięto na osobę pełnozatrudnioną 81 101 zł wartości dodanej netto, to jest prawie 6-krotnie więcej niż w gospodarstwach bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-22).

**Wykres 2.2-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej**



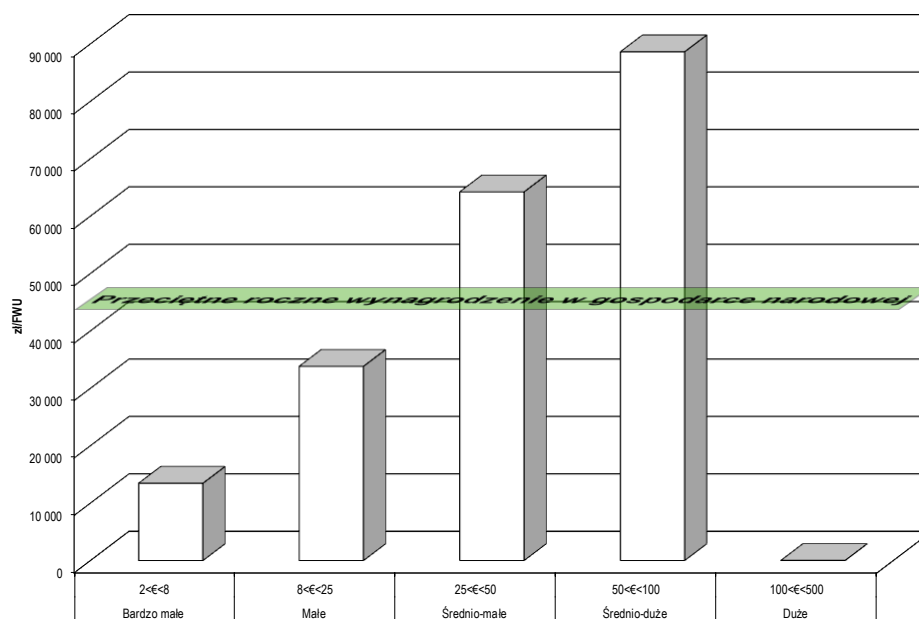
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) stanowi opłatę za pracę członków rodziny rolnika oraz za zaangażowany kapitał własny (finansujący ziemię i pozostałe składniki majątkowe gospodarstwa).

Podobnie jak w przypadku produkcji, wielkość ekonomiczna gospodarstw wyznacza ich zdolność do tworzenia dochodów. Analizując dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadający na osobę pełnozatrudnioną rodziny zauważono, że jego wielkość była silnie związana z wielkością ekonomiczną. Wraz z jej wzrostem zwiększał się poziom realizowanego dochodu. Dochód na poziomie powyżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto osiągnęły gospodarstwa w grupach powyżej 25 tys. euro SO. W grupie gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO), dochód był 1,9-krotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie

<sup>12</sup> Patrz: przypis 8, na str. 24.

netto w gospodarce narodowej. Z kolei gospodarstwa bardzo małe zrealizowały dochód wynoszący 29% średniego wynagrodzenia netto. Z rozkładu gospodarstw według wielkości ekonomicznej wynika, iż 57% gospodarstw posiadających certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej stanowiły gospodarstwa poniżej 25 tys. euro SO, które zrealizowały dochód na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 2.2-23 oraz porównaj Wykres 2.1-1).

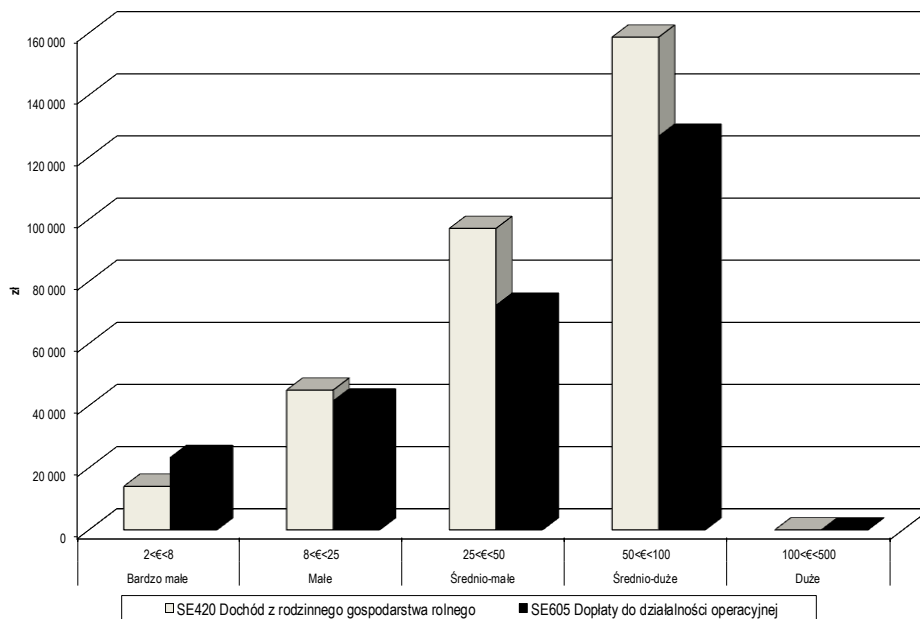
**Wykres 2.2-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej**



W dochodzie gospodarstw ekologicznych znajdujących się w bazie Polskiego FADN istotny udział miały dopłaty, rekompensujące rolnikom utraconą wartość dodaną w wyniku prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi.

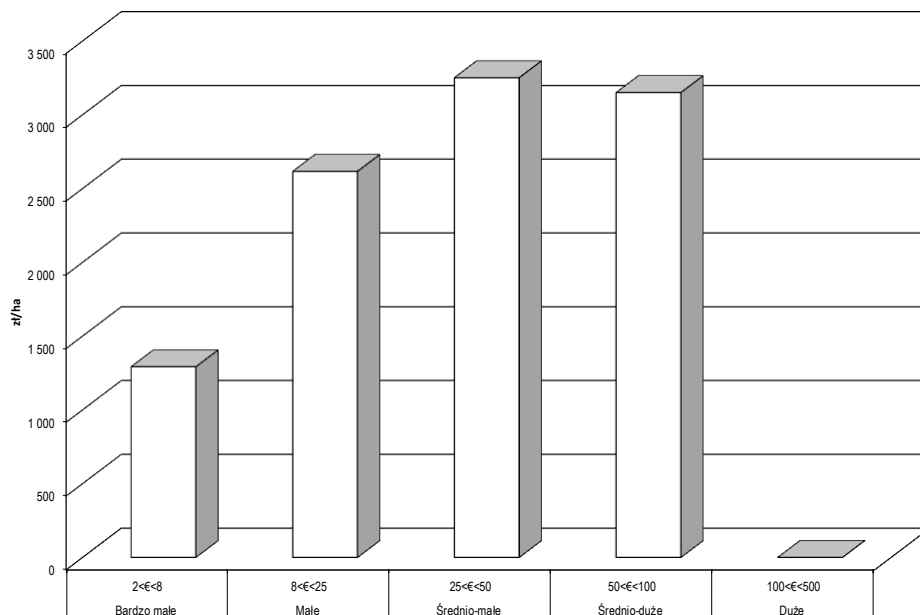
W przeliczeniu na gospodarstwo zarówno dopłaty do działalności operacyjnej jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego rosły wraz ze zwiększaniem się wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Najwyższa relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego (166%) występowała w gospodarstwach bardzo małych (od 2 do 8 tys. euro SO). Najkorzystniejszą relację wykazały gospodarstwa średnio-małe, w których udział dopłat w DzRGR wyniósł 75% (patrz: Wykres 2.2-24).

**Wykres 2.2-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej**



Wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. W 2021 roku w analizowanych gospodarstwach wspomniana relacja wahała się od 1 292 zł (gospodarstwa bardzo małe) do 3 251 zł (gospodarstwa średnio-małe) (patrz: Wykres 2.2-25).

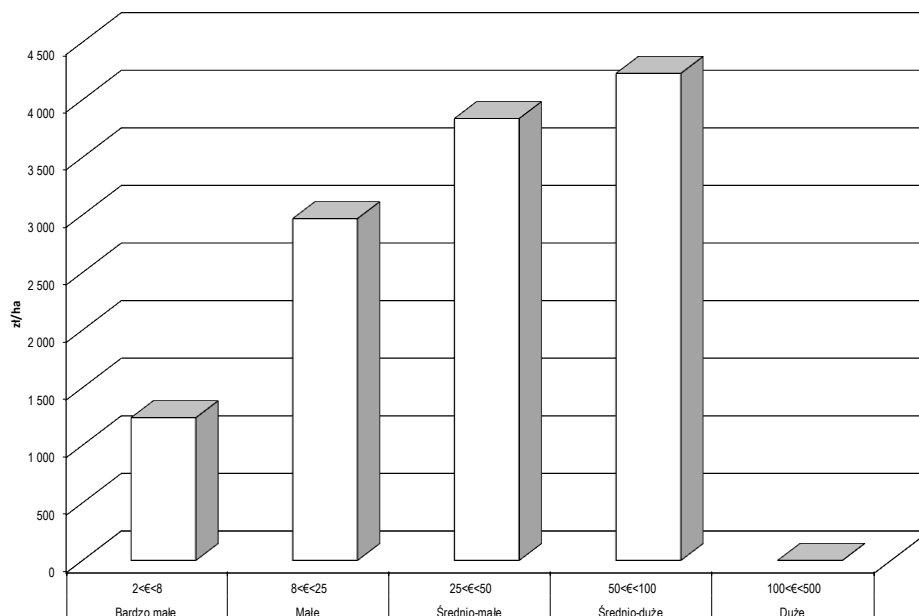
**Wykres 2.2-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**



W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 hektar własnych użytków rolnych jego poziom rósł w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej. Najlepszy

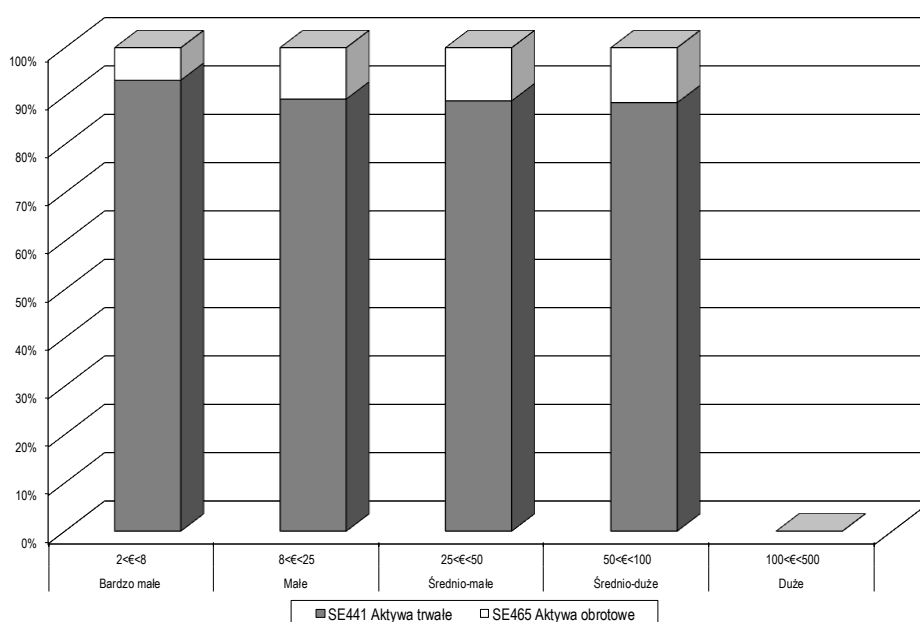
wynik pod tym względem osiągnęły gospodarstwa średnio-duże (od 50 do 100 tys. euro SO), w których dochód wyniósł 4 228 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-26).

**Wykres 2.2-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**



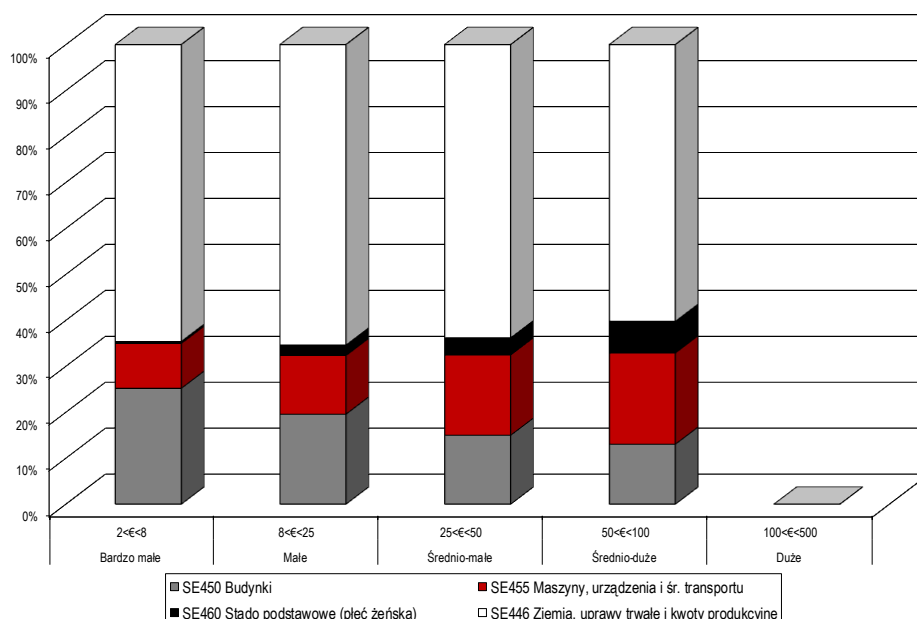
Z danych rachunkowych w 2021 r. wynika, że gospodarstwa ekologiczne we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej miały zbliżony udział aktywów trwałych w strukturze aktywów ogółem i wynosił on od 89% w gospodarstwach małych, średnio-małych i średnio-dużych do 93% w grupie gospodarstw bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-27).

**Wykres 2.2-27 Struktura aktywów według klas wielkości ekonomicznej**



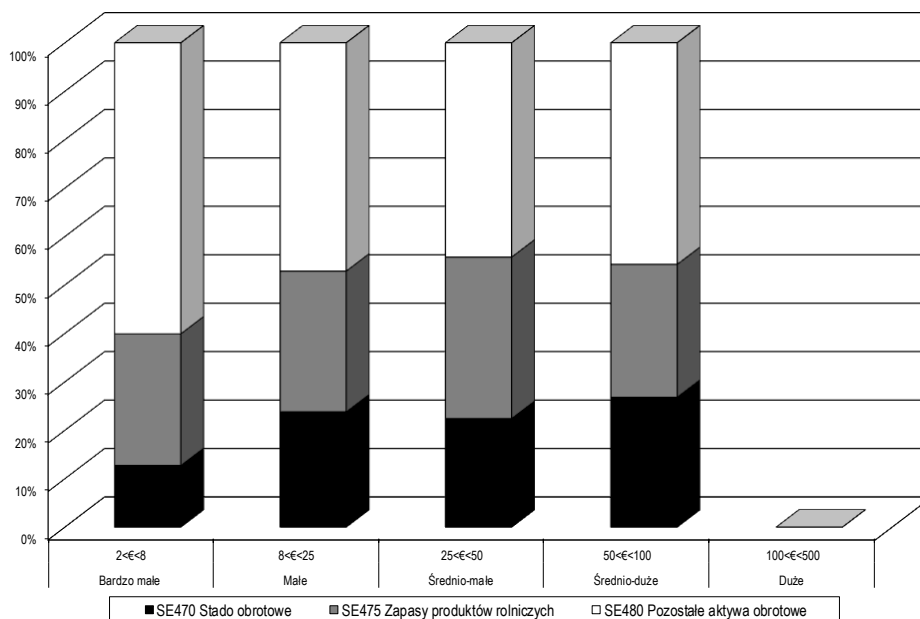
W strukturze aktywów trwałych dominowała ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne (patrz: Wykres 2.2-28). Średnio stanowiły one 63% wartości wszystkich aktywów trwałych. Udział budynków systematycznie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Najwyższym ich udziałem charakteryzowały się gospodarstwa bardzo małe (25%), a najniższym średnio-duże (13%). Odwrotną tendencję można zauważyć w przypadku maszyn, urządzeń i środków transportu. Najniższy udział w aktywach trwałych miało stado podstawowe zwierząt, które w żadnej grupie gospodarstw nie przekroczyło 7%.

**Wykres 2.2-28 Struktura aktywów trwałych według klas wielkości ekonomicznej**



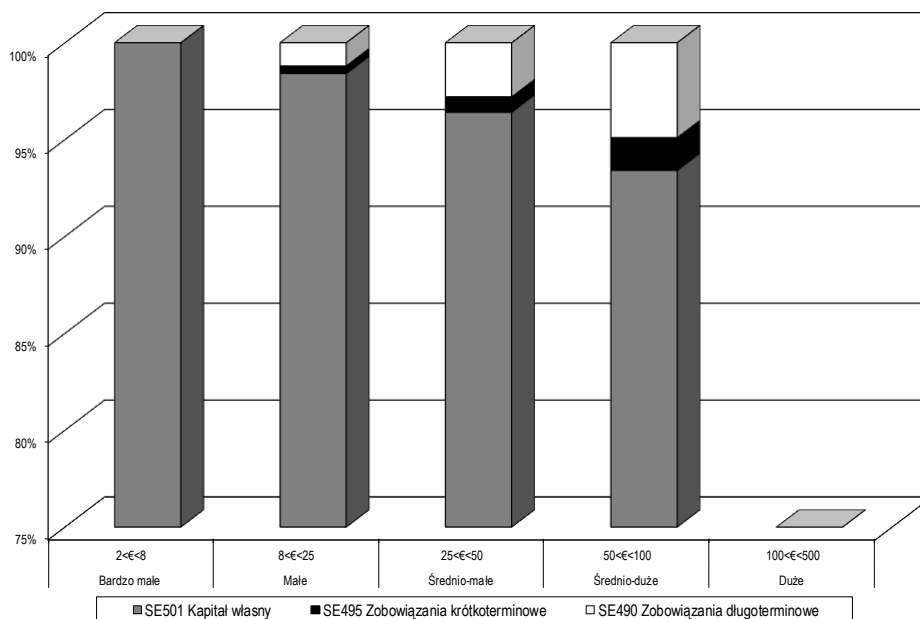
W strukturze aktywów obrotowych we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej odnotowano najwyższy udział pozostałych aktywów obrotowych, a szczególnie w gospodarstwach bardzo małych - 60% (patrz: Wykres 2.2-29). Wartość zapasów produktów rolniczych miała największy udział w gospodarstwach średnio - małych (33%). Stado obrotowe w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej stanowiło od 13% (gospodarstwa bardzo małe) do 27% (gospodarstwa średnio-duże) wartości aktywów obrotowych.

**Wykres 2.2-29** Struktura aktywów obrotowych według klas wielkości ekonomicznej



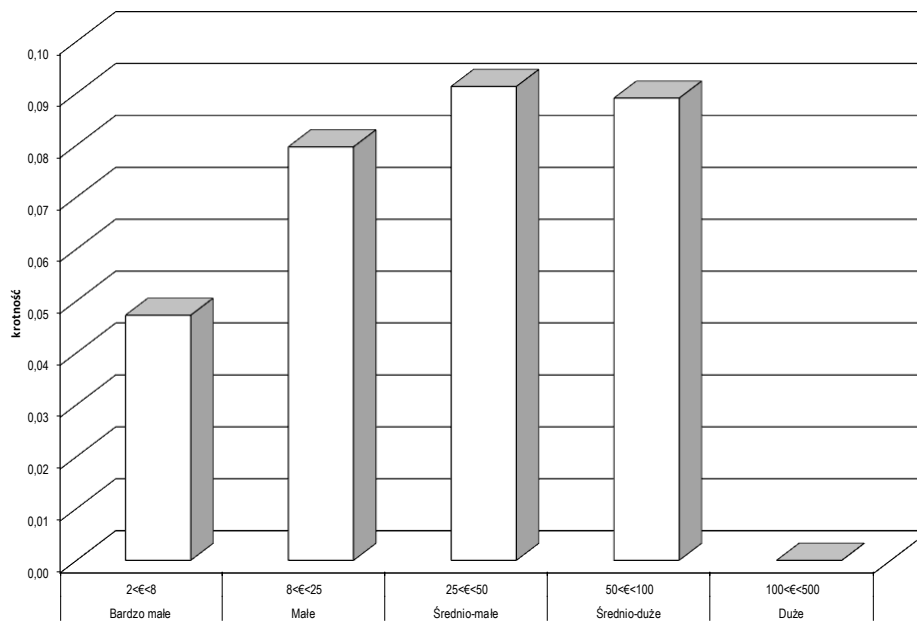
Związek z wielkością ekonomiczną gospodarstw wykazywała również struktura pasywów (patrz: Wykres 2.2-30). Im większe były gospodarstwa pod względem ekonomicznym, tym wyższy był udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku. W gospodarstwach bardzo małych nie odnotowano zobowiązań, a w pozostałych klasach wielkości ekonomicznej zadłużenie wahało się od 2 do 7%. Udział zadłużenia długoterminowego wynosił od 74% (gospodarstwa średnio-duże) do 78% (gospodarstwa średnio-małe) zadłużenia ogółem.

**Wykres 2.2-30** Struktura pasywów według klas wielkości ekonomicznej



Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem był najwyższy w grupie gospodarstw średnio-małych, co oznacza, że jednostki te charakteryzowały się najwyższą efektywnością środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa (patrz: Wykres 2.2-31).

**Wykres 2.2-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**



## Wnioski

1. W 2021 roku w próbie Polskiego FADN zmniejszyła się w stosunku do 2020 roku liczba certyfikowanych gospodarstw ekologicznych prowadzących produkcję w 100% w systemie ekologicznym z 282 na 262 gospodarstwa.
2. Certyfikowane gospodarstwa ekologiczne prowadzące rachunkowość w Polskim FADN posiadały w większości wielkość ekonomiczną nie przekraczającą 50 tys. euro SO (82%). Z kolei pod względem typu rolniczego najwięcej gospodarstw było w typie polowym (36%).
3. Najwyższą efektywnością gospodarowania, mierzoną relacją kosztów do produkcji, charakteryzowały się gospodarstwa z krowami mlecznymi. W roku 2021 najniższą efektywnością charakteryzowały się gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych. Koszty produkcji w tych gospodarstwach wyniosły 1,03 zł na jednostkę wartości produkcji. Z kolei pod względem klas wielkości ekonomicznej najniższą efektywność gospodarowania zaobserwowano w gospodarstwach bardzo małych, natomiast najbardziej efektywne były gospodarstwa średnio-małe.

4. Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych, wśród grup gospodarstw ustalonych na podstawie dwóch kryteriów grupowania (typów rolniczych i klas wielkości ekonomicznej), uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych (8 386 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 25 - 50 tys. euro SO (3 251 zł). Na drugim biegunie, z wartościami najniższymi znalazły się gospodarstwa ze zwierzętami trawożernymi (2 120 zł) oraz gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (1 292 zł).
5. Najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny uzyskały gospodarstwa z uprawami trwałymi (104 tys. zł/FWU) i gospodarstwa o wielkości ekonomicznej 50 - 100 tys. euro SO (89 tys. zł/FWU).
6. Średnia wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną w gospodarstwach z produkcją polową, z chowem zwierząt trawożernych, z chowem krów mlecznych oraz w gospodarstwach z uprawami trwałymi kształtowała się na poziomie wyższym niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej, które wynosiło 45 619 zł/osobę w 2021 roku. Z kolei pod względem wielkości ekonomicznej dochód wyższy od przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej osiągnęły gospodarstwa znajdujące się w klasach wielkości ekonomicznej powyżej 25 tys. euro SO.
7. Najwyższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu z rodzinnego gospodarstwa uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych (104%) i gospodarstwa o wielkości ekonomicznej 2 - 8 tys. euro SO (166%). Natomiast najniższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu odnotowano w gospodarstwach z uprawami trwałymi (35%) oraz w gospodarstwach od 25 do 50 tys. euro SO (75%).



**EGZEMPLARZ BEZPŁATNY**

*Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB*